

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TYÖTTÖMYYSTURVA PERHEYRITYKSESSÄ

Perheenjäsenen asema

Tarja Vuorinen

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2019
Liiketalous
Oikeudellinen asiantuntijuus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalous
Oikeudellinen asiantuntijuus

VUORINEN, TARJA:
Työttömyysturva perheyriyksessä
Perheenjäsenen asema

Opinnäytetyö 41 sivua
Huhtikuu 2019

Yleinen käsitys on, että yrittäjällä ei ole työttömyysturvaa ja yrityksessä työskentelevän yrittäjän perheenjäsenen asemaa on pidetty yhtä heikkona. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, minkälainen työttömyysturva on perheyriyksessä työskentelevillä. Tavoitteena oli saada tietoa, mitkä asiat vaikuttavat yrittäjäperheen työttömyysturvaan ja mitkä ovat ehdot ansiosidonnaisten työttömyysturvan saamiselle.

Tutkimusmenetelmä on lainopillinen ja pääasiallisena lähdeaineistona on käytetty työttömyysturvaa koskevaa lainsäädäntöä. Aineistona on käytetty myös työttömyysturvaa käsittelevien tahojen kuten Kelan ja työttömyyskassojen verkkosivuja sekä asiasta kertovia artikkeleita. Tutkimusaihetta käsitellään sosiaaliturvaoikeuden sekä oikeuspoliittisesta näkökulmasta. Työ koskee yrittäjän perheenjäsenen työttömyysturvaa osakeyhtiössä.

Opinnäytetyössä käsitellään työttömyysturvan kannalta eri yrittäjämääritelmät ja asiat, jotka vaikuttavat työttömyysturvan muodostumiseen sekä työttömyysturva lainsäädäntöä tarkemmin. Laki työttömyysturvalain muuttamisesta yrittäjien ei omistavien perheenjäsenten työttömyysturvan kehittämiseksi tulee voimaan 1.7.2019. Opinnäytetyössä käsitellään, miten lakimuutos vaikuttaa perheenjäsenen työttömyysturvaan.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että yrittäjän perheenjäsen voi saada ansiosidonnaista työttömyysturvaa, kun hän on työttömyyskassan jäsen ja täyttää työssäoloehdon. On tärkeää, että perheenjäsen on vakuutettuna oikeassa työttömyyskassassa, muuten hän ei saa ansiosidonnaista työttömyyskorvausta. Oikea työttömyyskassa valitaan sen mukaan, omistaako perheenjäsen yrityksen osakkeita tai onko hänellä määräysvaltaa yrityksessä vai onko hän työntekijän asemassa eikä omista yritystä. Yrittäjä itse voi saada työttömyysturvaa vain, kun on todistettavasti lopettanut yritystoimintansa.

Yrittäjien ja heidän perheidensä sosiaaliturvaa on yritetty parantaa useaan otteeseen, mutta poliittinen tahto ja yhteinen ymmärrys asiasta on puuttunut. Lakimuutos on pieni askel oikeaan suuntaan. Markkinatilanteet muuttuvat nopeasti ja mahdollisiin uhkiin pitää yrityksessä varautua. Työttömyysturva on myös yrittäjän riskinhallintaa, joka on hyvä ottaa huomioon.

Asiasanat: työttömyysturva, perheenjäsenet, perheyriytys, yrittäjän puoliso

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
Legal Expertise

VUORINEN, TARJA:
Unemployment Security in a Family Business
Position of Family Member

Bachelor's thesis 41 pages
April 2019

This thesis was focused on unemployment security of family members in a family business. It has been commonly known in Finland that an entrepreneur has no or very low unemployment benefits. Family members of self-employed people are put in a difficult situation if she or he becomes unemployed. A family member in the unemployment security law means a spouse, children, grandchildren, parents or grandparents if they live in the same household.

The purpose of this thesis was to find out if there is any possibility to get unemployment benefit if you work in a family business. The objective of this thesis was to find out which issues affect the unemployment security in the entrepreneur family. The thesis examined conditions for entrepreneur family members.

The research method was study of legal literature. The main source materials used were legislation of unemployment security, information on at the websites of Kela and unemployment funds websites and articles dealing with this subject. This study was viewed from the point of social security law. The thesis dealt with the unemployment security of family members in a limited company.

The thesis results showed that there are coming improvements in unemployment coverage for the family members of self-employed people. The new rules go into effect on 1 July 2019. Family members of self-employed people will be able to get unemployment benefits by fulfilling the same criteria as other employees who qualify work requirements. It is important that a person is insured in the right unemployment fund. The right unemployment fund is chosen on the basis if the family member has ownership or controlling interest in the family business or not.

The new rules are a step towards the right direction. There have been attempts earlier to improve the position of family members of self-employed people in society. However, there have been neither political will nor common understanding on this issue. The position in the market can change rapidly and it is important to prepare for possible risks in the future.

Key words: unemployment benefit, family members, family business

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
1.1	Opinnäytetyön menetelmä ja lähteet.....	7
1.2	Työn rakenne	8
2	YRITTÄJÄKÄSITE TYÖTTÖMYYSTURVASSA.....	9
2.1	Yrittäjämääritelmä	9
2.1.1	Yrittäjän eläkevakuutus vai työntekijän eläkevakuutus.....	10
2.1.2	Pää-, sivutoiminen ja satunnainen yritystoiminta	12
2.1.3	Vakuutusosoikeuden ratkaisu työttömyysturvasta perheyriyksessä 13	
2.2	Osaomistaja.....	14
3	TYÖTTÖMYYSTURVAN MUODOSTUMINEN.....	17
3.1	Järjestelmän tavoite.....	17
3.2	Työttömyysetuudet ja sen ehdot	18
3.2.1	Työssäoloehto	19
3.2.2	Jälkisuoja.....	20
3.3	Yrittäjän ansiopäiväraha	21
3.4	Osaomistajan oikeus työttömyysturvaan	22
3.5	Työvoimapolitiittiset edellytykset.....	23
3.6	Kansainvälinen katsaus esimerkkinä Ruotsi ja Saksa.....	24
4	YRITTÄJÄKASSAT	27
4.1	SYT ja AYT.....	27
4.2	Työttömyyskassan valinta.....	28
5	POLIITTINEN TAHTO MUUTTAA ASIAA.....	30
5.1	Taustaa laki aloitteelle	30
5.2	Työttömyysturvalaki muuttuu.....	32
5.3	Miksi asia on yrittäjille tärkeä?.....	34
6	ESIMERKKITAPAUKSIA.....	36
6.1	Kysymys keskustelupalstalla	36
6.2	Yrittäjän kokemus puolison työttömyydestä	36
6.3	Työttömyyskassan kassanhoitajan kertomus	38
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	39
	LÄHTEET.....	42

LYHENTEET

AL	Avioliittolaki
AYT	Ammatinharjoittajien ja yrittäjien työttömyyskassa
ElatusL	Laki lapsen elatuksesta
ERTO	Toimihenkilöliitto ERTO
HE	Hallituksen esitys
KKV	Vastaus kirjalliseen kysymykseen
LTR	Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta
SAK	Suomen ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
SMÅA	Småföretagarnas arbetslöshetskassa
SYT	Suomen yrittäjien työttömyyskassa
TE-palvelut	Työ- ja elinkeinopalvelut
TKL	Työttömyyskassalaki
TSL	Työsopimuslaki
TTL	Työttömyysturvalaki
TVR	Työttömyysvakuutusrahasto
TyEL	Työntekijän eläkelaki
TYJ	Työttömyyskassojen yhteisjärjestö
VaO	Vakuutusoikeus
YhdenvertL	Yhdenvertaisuuslaki
YEL	Yrittäjän eläkelaki

1 JOHDANTO

Kun yrittäjä palkkaa työntekijän, työsuhdetta säätelevät alan työehtosopimus sekä useat lait. Pelkästään työsopimuslaissa (TSL, 55/2001) on 14 lukua ja 118 pykälää. Laki määrittelee tarkasti, miten on toimittava, jos yrityksen on lomautettava tai irtisanottava työntekijöitään. Myös työntekijän työttömyysturvasta on lainsäädännössä huolehdittu kattavasti. Työnantaja on velvollinen järjestämään ja kustantamaan työntekijän eläkelain mukaiset vähimmäisehdot täyttävän eläketurvan jokaiselle työntekijälleen. Työnantajan velvollisuuksiin kuuluvat ennakonpidätyksen toimittaminen verottajalle ja sosiaaliturvamaksun maksaminen sekä työntekijöiden vakuuttaminen. Joten työnantaja maksaa työntekijöille maksamistaan palkoista sosiaaliturvamaksua, eläkemaksua, tapaturmavakuutusmaksua, ryhmähenkivakuutusmaksua sekä työttömyysvakuutusmaksua. Kun yrittäjä palkkaa perheenjäsenensä työntekijäksi omistamaansa yritykseen, perheenjäsenen sosiaaliturva on heikompi kuin muilla työntekijöillä. Esimerkiksi yrittäjän samassa taloudessa asuvat lähisukulaiset eivät kuulu lakisäteisen tapaturmavakuutuksen piiriin, mutta yrittäjä voi ottaa itselleen sekä yrityksessä työskentelevälle perheenjäsenelle vapaaehtoisen yrittäjän tapaturmavakuutuksen.

Yrittäjän sosiaaliturva on saanut huomiota ja alkanut kiinnostaa tutkielma-aiheena viime vuosina, ja aihetta on käsitelty aikaisemmissa tutkielmissa eri näkökulmista. Yrittäjän¹ ja maatalousyrittäjän² sosiaaliturvaa on käsitelty pro gradu -tutkielmissa. Luovilla aloilla työskentelevien työttömyysturvasta³ on myös tehty tutkielma sekä itsenäisen työsuorittajan oikeudellista asemaa on kartoitettu myös.⁴ Ajankohtaista kevytyrittäjyyttä on käsitelty eläkevakuuttamisen kannalta.⁵ Yrittäjäperheen työttömyysturvan kartoittaminen kokonaisuutena on saanut vähemmän huomiota ja siinä etenkin perheenjäsenen asema. Yrittäjän perheenjäseniä ovat samassa taloudessa asuva puoliso, lapset, lapsenlapset, hänen vanhempansa tai isovanhempansa. Suomessa perheenjäsenten välinen elatusvelvollisuus määritellään avioliittolaissa (AL, 234/1929) sekä laissa lasten elatuksesta (ElatusL, 704/1975). Avioliittolain 46 §:ssä sanotaan, että kummankin puolison tulee kykynsä mukaan ottaa osaa perheen yhteiseen talouteen ja puolisoiden elatukseen. Aviopuolisot ovat

¹ Köngäs 2018

² Lämsä 2018

³ Lehtonen 2015

⁴ Rissanen 2018

⁵ Nylund 2018

velvollisia elättämään toisensa ja vanhemmat alaikäiset lapsensa. Avopuolisot eivät ole velvollisia elättämään toisiaan. Avioliittolain 64 §:n mukaan, jos puoliso avustaa toista puolisoa tämän ansiotoiminnassa ja hän haluaa saada siitä korvauksen, hänen on näytettävä, että siitä oli sovittu. Korvauksen pitää olla työn laatuun ja olosuhteisiin nähden kohtuullinen. Ellei korvauksesta oltu sovittu, siitä ei voi tehdä kannetta enää vuoden kuluttua⁶. Muuten tehdyn työn katsotaan olevan lahja.

Poliittisessa keskustelussa vedotaan usein ”miljonäärin vaimoon”. Ajatellaan, että hyvä-tuloisten puolisot eivät tarvitse tukea, koska puoliso hoitaa elatuksen. Suomessa vain tällaiset miljonäärit ovat harvassa. Jo perustuslain 6 § (PeL, 731/1999) ja yhdenvertaisuuslain 1 § (YhdenvertL, 1325/2014), puoltavat sitä, että myös yrittäjän perheenjäsenen työttömyysturva pitäisi olla samalla tasolla kuin muillakin palkansaajilla. Kaikkien pitäisi olla yhdenvertaisia lain edessä. Tämä asia on tärkeä monille yrittäjäperheille. Suomen Yrittäjien selvitysten mukaan perheyrietyksissä työskentelee noin 22 000 yrittäjän kanssa samassa taloudessa asuvaa perheenjäsentä, joilla ei ole omistusta yrityksestä. Suomen Yrittäjien työmarkkina-asioiden päällikön Harri Hellsténin mukaan perheenjäsenen työttömyysturvaan liittyvät asiat ovat suurin yksittäinen sosiaaliturvaan liittyvä aihe, jota yrittäjien neuvonnasta kysytään.⁷

1.1 Opinnäytetyön menetelmä ja lähteet

Tutkimusaihetta käsitellään sosiaaliturvaoikeuden ja oikeuspoliittisesta näkökulmasta. Työ on rajattu koskemaan yrittäjäperheen työttömyysturvaa osakeyhtiössä. Perheenjäsenen työttömyysturva on ajankohtainen ja monimutkaisempi asia, siihen syvennyttään tarkemmin. Tavoitteena on saada tietoa, mitkä asiat vaikuttavat yrittäjäperheen työttömyysturvaan ja mitkä ovat ehdot ansiosidonnaisen työttömyysturvan saamiselle. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on lainopillinen eli oikeusdogmaattinen. Tarkoituksena on aihetta koskevan lainsäädännön selvittäminen ja juridisten ongelmakohtien esiin tuominen. Tutkimuskysymys on:

- Millainen lainsäädäntö yrittäjäperheen työttömyysturvaa säätelee ja miten lainsäädäntö on muuttumassa?

⁶ Kun vuosi on kulunut sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana työ suoritettiin.

⁷ Mikkonen 2016.

Keskeisempänä lähdeaineistona on tutkittu työttömyysturvaa koskevaa lainsäädäntöä, työttömyysturvaa käsittelevien tahojen kuten Kelan ja työttömyyskassojen verkkosivuja sekä tutkimusaihetta käsitteleviä artikkeleita ja kirjallisuutta. Aineistona on käytetty myös työttömyysturvalain muuttamista koskevia eduskunnan lakialoitteita ja hallituksen esitystä työttömyysturvalain muuttamisesta sekä valiokuntien asiantuntijalausuntoja.

1.2 Työn rakenne

Opinnäytetyö koostuu seitsemästä pääluvusta. Ensimmäisessä johdantoluvussa johdetaan aiheeseen ja esitetään tutkimuskysymys. Toisessa pääluvussa käydään läpi yrittäjäkäsitteet, määritelmät sekä asiat, jotka vaikuttavat työttömyysturvan muodostumiseen. Työeläkevakuuttaminen vaikuttaa yrittäjämäärittelyyn. Tässä on kerrottu esimerkkejä, pitääkö olla vakuutettuna yrittäjän vai työntekijän eläkevakuutuksen mukaan. Kerrotaan myös vakuutusosoikeudessa käsitellystä tapauksesta, joka on määritellyt yrittäjän perheenjäsenen työttömyysturvaa viime vuodet. Tämän perusteella on ollut yrittäjäpiireissä valalla käsitys, että perheenjäsenellä ei ole ollenkaan työttömyysturvaa. Tässä osiossa keskitytään myös tarkastelemaan, mitä käsite osaomistaja tarkoittaa tällä hetkellä ja miten lainsäädäntö on muuttumassa.

Kolmannessa luvussa tarkastellaan työttömyysturva lainsäädäntöä tarkemmin yrittäjän ja hänen perheenjäsenensä näkökulmasta. Tässä luvussa käydään läpi työttömyyspäivärahan saamisen edellytykset. Viimeisenä on tehty kansainvälinen katsaus, miten perheenjäsenen asema on Ruotsissa ja Saksassa määritelty. Neljännessä luvussa on kerrottu, mitä työttömyyskassoja on olemassa, johon perheyrytyksessä työskentelevä voisi liittyä.

Viidennessä luvussa kuvataan taustoja, mitä seikat vaikuttivat lakialoitteeseen työttömyysturvalain yrittäjämääritelmän muuttamiseksi ja miten työttömyysturvan lainsäädäntö työ eteni. Tässä osassa tarkennetaan lakimuutoksen tuomat uudistukset perheenjäsenen asemaan. Opinnäytetyön luvussa kuusi kerrotaan esimerkkitapauksista, miten yrittäjäperheet ovat kokeneet vallinneen tilanteen. Viimeisessä pääluvussa kerrotaan työn yhteenvedosta ja niistä johtopäätöksistä, mitä tämä tutkimus on tuonut esille.

2 YRITTÄJÄKÄSITE TYÖTTÖMYYSTURVASSA

2.1 Yrittäjämääritelmä

Yrittäjän työttömyysturvasta säädetään työttömyysturvalaissa (TTL, 1290/2002) ja yrittäjän eläkelaisissa (YEL, 1272/2006). Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö antaa soveltamisohjeet, joilla on tärkeä merkitys työttömyysturvalain tulkinnassa⁸. Yrittäjän eläkelain 3 §:n mukaan yrittäjä on henkilö, joka tekee ansiotyötä muussa kuin työ- tai virkasuhteessa. Työttömyysturvalain 1 luvun 6 §:n mukaan henkilö on yrittäjä, jos hän työskentelee yrityksessä, josta hän itse tai hän yhdessä perheensä kanssa tai perhe omistaa laissa määritellyn osuuden. Hän on päätyötään varten velvollinen ottamaan yrittäjän eläkevakuutuksen (YEL).

On ymmärrettävää, että yrittäjänä pidetään henkilöä, joka työskentelee omistamassaan yrityksessä. Mutta yrittäjänä on pidetty työttömyysturvalain ja yrittäjän eläkelain mukaan myös työsuhteessa olevaa työntekijää, jos hänen samassa taloudessa asuva perheenjäsen omistaa vähintään 30 prosenttia yrityksestä, jossa hän työskentelee. Yrittäjänä pidetään myös, jos samassa taloudessa asuva perheenjäsen on yrittäjä ja toinen työskentelee yrityksessä johtavassa asemassa esimerkiksi hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana. Yrittäjä on myös silloin, jos omistaa yrityksestä itse vähintään 15 prosenttia tai omista siitä yhdessä perheenjäsenen kanssa vähintään 30 prosenttia. Työttömyysturvan kannalta on yrittäjä myös, jos työskentelee yrityksessä ja omistaa siitä itse tai yhdessä perheenjäsenensä kanssa vähintään puolet tai perheenjäsenet omistavat yrityksestä vähintään puolet. Kappaleessa 4.2. käsitellään vielä tarkemmin, miten perheenjäsenen asema on määritelty työttömyysturvassa.

Työ- ja elinkeinopalvelut (TE-palvelut) selvittävät tarvittaessa yrittäjääseman eli selvittää, onko henkilö työttömyysturvalaissa tarkoitettu yrittäjä. Arviointi ei ole yhdenmukainen esimerkiksi verotuksen tai työeläkejärjestelmän kanssa.⁹ Esimerkiksi yrittäjän eläkelain mukaan, jos henkilö työskentelee X Oy:ssä eikä hän ole johtavassa asemassa, mutta omistaa yhtiön osakkeista 50 prosenttia, hän on yrittäjä. Kun taas toinen, joka työs-

⁸ Aholainen ym., luku 12.1.

⁹ TE-palvelut 2018.

kentelee Y Oy:ssä talousjohtajana ja omistaa yhtiön osakkeista 49 prosenttia. Hän on yrityksen hallituksen varajäsen, mutta ei osallistu säännöllisesti hallituksen kokouksiin, hän ei ole yrittäjä.

Vuodesta 2016 yrittäjämääritelmä laajeni. Yrittäjänä pidetään myös henkilöitä, jotka eivät ole velvollisia ottamaan yrittäjäeläkelain mukaista eläkevakuutusta. He tekevät ansio-työtä, vaikka eivät ole työ- tai virkasuhteessa, sellaisia ovat esimerkiksi omaishoitajat¹⁰. Yritystoimintana pidetään myös laskutuspalveluyrityksen¹¹ kautta tehtävää työtä¹². Yleisesti puhutaan kevytyrittäjyydestä. Verotuksessa heitä kohdellaan palkansaajina, mutta työ- ja sosiaalivakuutuslainsäädännössä he ovat yleensä yrittäjiä.

Hallituksen esityksessä (236/2018) haluttiin muuttaa yrittäjämääritelmää, jotta selkeytettäisiin yrityksessä työskentelevän perheenjäsenen asemaa, joka ei omista yritystä. Yrittäjämääritelmän katsottiin muodostuvan kahdesta osasta, joita ovat työskentely ja riittävän suuruinen omistusosuus. Omistusosuudella tarkoitetaan osakeomistusta tai äänimäärää. Työskentelyn ja riittävän omistusosuuden tulee toteutua yhtä aikaa, jotta henkilöä pidettäisiin yrittäjänä. Jos henkilö pelkää omistaa osuuden yrityksestä, hän on omistaja ja/tai sijoittaja. Jos henkilö pelkää työskentelee yrityksessä, hänen pitäisi olla työntekijä. Kun henkilö sekä omistaa yritystä että työskentelee siinä, hän voi olla yrittäjä, kun työttömyysturvalaissa säädetyt edellytykset täyttyvät.¹³

2.1.1 Yrittäjän eläkevakuutus vai työntekijän eläkevakuutus

Työeläkevakuutus on pakollinen. Työeläkevakuutuksen antamia eläke-etuja ovat vanhuuseläke, työkyvyttömyyseläke, perhe-eläke ja osa-aikaeläke. Työntekijän eläkelain (TyEL,395/2006) 1 §:n mukaan yrittäjillä on velvollisuus vakuuttaa työntekijänsä sekä yrittäjän eläkelain 1 §:n mukaan he vastaavat itse vakuutuksen ottamisesta myös itselleen. Yhtiömuoto ja perheenjäsenen asema yrityksessä ratkaisee sen, sovelletaanko yrityksessä yrittäjän eläkelakia vai työntekijän eläkelakia.

¹⁰ TE-palvelut 2018.

¹¹ Laskutuspalveluyrityksiä ovat esim. Ukko.fi ja Eezy.

¹² UKKO.fi 2018

¹³ HE 236/2018,3.

Yrittäjän eläkelain 3 §:n mukaan henkilö on yrittäjä, jos hän on osakeyhtiössä johtavassa asemassa työskentelevä osakas, joka

- omistaa yksin yli 30 prosenttia yhtiön osakepääomasta tai äänimäärästä
- omistaa yhdessä perheenjäsentensä kanssa yli 50 prosenttia yhtiön osakepääomasta tai osakkeiden tuottamasta äänimäärästä.

Määritelmät sisältävät sekä omistamisen että työskentelyn. Näissä tilanteissa henkilö on yrittäjän eläkelain mukaan yrittäjä. Tästä seuraa voimassa olevan työttömyysturvalain perusteella, että hän on yrittäjä myös työttömyysturvajärjestelmässä, koska siinä yrittäjän käsite on eläkejärjestelmän määritelmää laajempi. Alla olevassa taulukossa on esitetty tyypillisimmät tunnusmerkit, jotka määrittelevät kumman eläkelain mukaan yrityksessä työskentelevä perheenjäsen pitäisi vakuuttaa.

TAULUKKO 1. Esimerkkejä perheenjäsenen vakuuttamisesta¹⁴

Esimerkkejä perheenjäsenen vakuuttamisesta	
Yksityinen toiminimi	Eläkelaki
Yrittäjän puoliso työskentelee yrityksessä ilman palkkaa.	YEL
Yrittäjän kanssa samassa taloudessa asuva lapsi työskentelee yrityksessä ilman palkkaa.	YEL
Yrittäjän kanssa samassa taloudessa asuva lapsi työskentelee yrityksessä ja saa palkkaa.	TyEL
Avoin yhtiö	
Yhtiömiehen perheenjäsen työskentelee yrityksessä, ei ole yhtiömies.	TyEL, jos hän saa palkkaa
Kommandiittiyhtiö	
Yhtiömiehen perheenjäsen työskentelee yrityksessä, ei ole vastuunalainen yhtiömies.	TyEL, jos hän saa palkkaa
Osakeyhtiö	
Osakkaan perheenjäsen työskentelee yrityksessä, ei omista yhtään osaketta.	TyEL, jos hän saa palkkaa
Sisarukset omistavat osakeyhtiön puoliksi.	YEL, jos työskentelevät yrityksessä

¹⁴ Keskinäinen Työeläkevakuutusyhtiö Elo 2018

2.1.2 Pää-, sivutoiminen ja satunnainen yritystoiminta

Yritystoiminta voi olla joko pää- tai sivutoimista tai satunnaista. Periaatteessa kaikki työ, jota ei ole tehty työ- tai virkasuhteessa, katsotaan työttömyysturvan kannalta yritystoiminnaksi. Yritystoiminta on päätoimista silloin, kun sen vaatima työmäärä on niin suuri, että se estää kokoaikatyön vastaanottamisen. Jos työskentelee yli kahden viikon ajan yhdenjaksoisesti ja päätoimisesti yrittäjänä tai omassa työssään, työttömyysetuuteen ei ole oikeutta siltä ajalta, jona hän työllistyy. Yli kaksi viikkoa kestävä yritystoiminnan ajalta ei makseta ansiopäivärahaa vaan sen jälkeen katsotaan, että on päätoiminen yrittäjä. Työttömyysturvalain mukaan päätoimisesti omassa työssään työllistyneen henkilön oletetaan edelleen työllistyvän siinä siihen ajankohtaan asti, jona työnhakijan luotettavana pidettävän ilmoituksen perusteella tai muuten on ilmeistä, ettei toimintaa enää jatketa.

Yritystoiminta on sivutoimista silloin, kun sitä tehdään kokoaikaisen palkkatyön ohessa ja yritystoiminnan vaatima työmäärä melko vähäistä. Työllistyminen on sivutoimista silloin, kun henkilö on ollut vähintään kuusi kuukautta muualla kuin omassa yrityksessä kokoaikatyössä. Sivutoiminen yritystoiminta ei ole este palkansaajakassaan kuulumiselle. Jos ulkopuolisen työnantajan työ päättyy, oikeus työttömyysturvaan perustuu kokonaisuudessaan tälle ulkopuoliselle tehtyyn työhön. Ansiopäivärahaa maksetaan, jos työtä on tehty ulkopuoliselle työnantajalle yli 26 viikkoa eli noin kuusi kuukautta¹⁵ ja työntekijä kuuluu palkansaajakassaan. Sivutoimisen yritystoiminnan ansiotulot otetaan huomioon ansiopäivärahaa maksettaessa soviteltavana tulona. Yrittäjän työssäoloehto ei kuitenkaan tällöin kerry palkansaajakassassa.

Työttömyysturvalain 2 luvun 7 §:ssä on määritelty satunnaisen yrittäjän käsite. Satunnaisella yrittäjällä tarkoitetaan alle kuusi kuukautta kahden vuoden aikana työskentelevää perheenjäsentä. Hän ei itse omista osuuksia yrityksestä, jossa työskentelee eikä toimi esimerkiksi sen hallituksen jäsenenä. Hän voisi olla kesätöitä 2,5 kuukautta kesässä tekevä opiskeleva nuori, joka työskentelee vanhempansa omistamassa yrityksessä. Häntä kohdellaan silloin samalla tavalla kuin palkansaajaa tai kausiluontoista yrittäjää. Yritystoiminta voi olla kausiluonteista vain luonnonolosuhteiden takia. Käytännössä tämä tarkoittaa

¹⁵ Palkansaajan työssäoloehto on 26 viikkoa.

taa sitä, että palkkatyöstä työttömäksi jäänyt henkilö voi tehdä työtä enintään kuusi kuukautta kahden vuoden aikana perheyrietyksessä niin, että työskentelyn jälkeen hän saa edelleen palkansaajan päivärahaa edellyttäen tietysti, ettei enimmäisaika ole täyttynyt.

2.1.3 Vakuutusoikeuden ratkaisu työttömyysturvasta perheyrietyksessä

Vakuutusoikeus (VakO 21.9.2006/699:2005) teki vuonna 2006 ratkaisun työttömyysturvasta, kun työllistyminen oli satunnaista. Vakuutusoikeus katsoi, että satunnaista työllistymistä arvioitaessa, ratkaisu tulee tehdä kokonaisarvion perusteella. Varsinaisena yrittäjänä toimivan perheenjäsenen antamia työ- tai lomautustodistuksia ei huomioida pelkästään. On otettava huomioon se, mitä työttömyysetuutta hakeva puoliso on tehnyt sinä aikana, jolloin ei ole työskennellyt yrityksessä.¹⁶

A:n puoliso omisti yrityksen kokonaan. A oli ollut työssä puolisonsa yrityksessä kahtena peräkkäisenä vuotena noin neljä kuukautta molempina vuosina. Työvoimatoimikunnan antaman työvoimapolitiittisen lausunnon mukaan A ei ollut työtön, koska ”*hän työllistyi puolisonsa yritystoiminnassa. Työvoimatoimiston tietojen mukaan A oli puolisonsa yrityksen hallituksen varajäsen sekä prokuristi ja oli esiintynyt myös yritystä koskevissa lehdistärtikkeleissa*”. Kela eväsi A:n työmarkkinatukihakemuksen ja työttömyysturvalautakunta hylkäsi A:n Kelan päätöstä koskevan valituksen.¹⁷

A oli hakenut työmarkkinatukea uudelleen, koska puolison omistama yritys oli suljettuna viisi kuukautta. Yritys ei ollut sinä aikana toiminnassa, joten se ei työllistänyt A:ta. Työvoimatoimikunnan lausunnon mukaan: ”*A työllistyi yrittäjänä tai sitä vastaavalla tavalla omassa työssään, eikä hänen tilanteeseensa ollut tullut muutosta edellisen päätöksen jälkeen, sillä yritystä ei ollut lopetettu eikä sen toimintaa keskeytetty*”. Kela hylkäsi A:n työmarkkinatukihakemuksen. A haki päätökseen muutosta työttömyysturvalautakunnalta. Hän liitti muutoksenhakunsa tueksi puolisonsa antaman työtodistuksen.¹⁸

Työttömyysturvalautakunta hylkäsi A:n valituksen sen perusteella, että henkilöllä ei ole oikeutta työttömyysetuuteen siltä ajalta, jona hän työllistyy päätoimisesti yrittäjänä tai

¹⁶ VakO 21.9.2006/699:2005.

¹⁷ VakO 21.9.2006/699:2005.

¹⁸ VakO 21.9.2006/699:2005.

omassa työssään. A:n katsottiin olevan osaomistaja. Työttömyysturvalain 2 luvun 4 §:n mukaan työnhakijalla, joka työskentelee palkatta yrityksessä tai sellaisissa tehtävissä, joita yleensä tehdään työsuhteessa tai yritystoimintana, ei ole oikeutta työttömyysetuuteen. Henkilön katsotaan edelleen työllistyvän perheenjäsenen yrityksessä siihen asti, jona yritystoiminta tai oma työ todistettavasti on lopetettu tai se on ollut yhdenjaksoisesti keskeytyneenä neljän kuukauden ajan. Hänellä ei katsottu olevan oikeutta työmarkkinatukeen.¹⁹

A haki muutosta vakuutusosoikeudesta ja vaati työmarkkinatuen myöntämistä, koska hänen työllistymisensä puolisonsa yrityksessä oli ollut satunnaista. A kertoi työllistyneensä yrityksessä yhteensä alle kuuden kuukauden ajan²⁰. A katsoi, että kuuden kuukauden työllistymisjaksoa laskettaessa ei voida ottaa huomioon hänen useita vuosia aikaisemmin tapahtunutta työllistymistä puolison yrityksessä. Vakuutusosoikeus ei muuttanut työttömyysturvalautakunnan päätöstä ja valitus hylättiin. Vakuutusosoikeuden mukaan työllistymistä arvioitaessa ei kiinnitetä huomiota pelkästään varsinaisena yrittäjänä toimivan perheenjäsenen antamiin työ- tai lomautustodistuksiin. Todistukset otetaan huomioon, mutta ratkaisu tehdään kokonaisarvion perusteella. Silloin siihen sisältyy se, mitä työttömyysetuuden hakija on tehnyt sillä välillä, kun ei ole ollut työssä. Vakuutusosoikeus piti uskottavana, että A:n työllistyminen on ollut yrityksen toimialastakin johtuen jaksoittaista. A ei ole kuitenkaan ollut työssä yrityksen ulkopuolella eikä myöskään ollut osallistunut aktiivisesti työllistymistään edistäviin toimenpiteisiin. Hänellä ei ollut oikeutta työmarkkinatukeen.²¹

2.2 Osaomistaja

Vuoden 2011 alussa voimaan tullut lakimuutos yrittäjän eläkelain 3 §:ään muutti osakeyhtiön omistavia yrittäjiä ja siellä työskenteleviä perheenjäseniä yrittäjän eläkelain eli TyEL:n piiristä yrittäjän eläkelain eli YEL-vakuutetuiksi. Sen vuoksi työttömyysturvalain 1 luvun 6 §:n mukaan henkilöä, joka työskentelee osakeyhtiössä, jossa hänen perheenjäsenellään on vähintään puolet osakepääomasta, pidetään osaomistajana. Vaikka ei omistaisi yhtään osaketta yrityksestä eikä olisi yrityksessä johtavassa asemassa, häntä on

¹⁹ VakO 21.9.2006/699:2005.

²⁰ Työllistymisjaksot olivat 28.8. - 26.9.2003 sekä 1.12.2003 - 24.4.2004.

²¹ VakO 21.9.2006/699:2005.

pidetty osaomistajana eli käytännössä yrittäjänä. Yrittäjän eläkelain 2 luvun 3 §:n mukaan perheenjäseniä ovat yrittäjän kanssa samassa taloudessa asuvat puoliso, lapset, lapsenlapset sekä vanhemmat ja isovanhemmat.

Työttömyysturvalain (1318/2018) 1 luvun 6 §:n yrittäjä määritelmään tulee muutos voimaan 1.7.2019. Lakimuutos selventää perheenjäsenen asemaa erottamalla työskentelyn ja omistamisen perheyriyksessä. Jos ei omista yrityksen osakkeita ja työskentelee palkansaajan asemassa, on palkansaaja myös työttömyysturvan kannalta.

Työttömyysturvalain 1 luvun 6 §:n (1318/2018) mukaan yrittäjäksi katsotaan yrityksen osaomistaja,

1. jos hän työskentelee johtavassa asemassa osakeyhtiössä, jossa hänellä itsellään on vähintään 15 prosenttia osakepääomasta tai osakkeiden tuottamasta äänimäärästä tai vastaava määräämisvalta.

Vielä tällä hetkellä on voimassa laki, jonka mukaan henkilö on osaomistaja, jos hän työskentelee johtavassa asemassa osakeyhtiössä, jossa hänellä itsellään *tai hänen perheenjäsenillään* tai hänellä perheenjäsentensä kanssa on yhdessä vähintään 30 prosenttia osakepääomasta.

2. jos hän on johtavassa asemassa, kuten yrityksen toimitusjohtajana tai hallituksen jäsenenä. Hallituksen varajäsenen ei yleensä katsota olevan johtavassa asemassa, ellei hän tosiasiallisesti osallistu hallitustyöskentelyyn. Prokura tai muu nimenkirjoitusoikeus ei tarkoita johtavaa asemaa yhtiössä. Pienissä osakeyhtiöissä juuri puoliso on usein hallituksen varajäsenenä ja hänellä saattaa olla yhtiön nimenkirjoitusoikeus, mutta hän ei osallistu päätöksentekoon.

Voimassa olevan lain mukaan henkilö on yrittäjä, jos hän työskentelee osakeyhtiössä, jossa hänellä itsellään, hänen perheenjäsenillään tai hänellä yhdessä perheenjäsentensä kanssa on vähintään puolet osakepääomasta tai osakkeiden tuottamasta äänimäärästä tai muutoin vastaava määräämisvalta. Lakimuutoksessa on poistettu perheenjäsenten omistamisen vaikutus yrittäjämääritelmään.

3. jos hän työskentelee osakeyhtiössä, jossa hänellä itsellään tai hänellä yhdessä perheenjäsentensä kanssa on vähintään puolet osakepääomasta tai osakkeiden tuottamasta äänimäärästä tai muutoin vastaava määräämisvalta.
4. jos yritysmuotona on esimerkiksi toiminimi, avoinyhtiö, kommandiittiyhtiö tai osuuskunta osaomistajana pidetään sellaista, jos hänellä, hänen perheenjäsenillään tai hänellä yhdessä perheenjäsentensä kanssa on samanlainen määräysvalta kuin edellä osakeyhtiössä.
5. Omistusosuutta laskettaessa otetaan huomioon myös välillinen toisten yritysten ja yhteisöjen kautta tapahtuva omistaminen, jos henkilö itse tai henkilö yhdessä perheenjäsentensä kanssa omistaa yhteisöstä vähintään puolet tai heillä on vastaava määräämisvalta.

Edellä kuvattu lakimuutos koskee perheenjäseniä, jotka työskentelevät perheyrietyksessä, mutta heillä ei ole yrityksessä omistusta eikä määräysvaltaa. Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta voisi olla yrittäjäperheen lapsi. Häntä pidetään vielä tällä hetkellä osaomistajana, jos hän työskentelee tai on työskennellyt vanhempansa yrityksessä ja hän asuu vanhempansa kanssa samassa taloudessa. Häntä pidetään työttömyysturvan kannalta osaomistajana, vaikka ei omista minkäänlaista osaa yrityksestä. Työttömyysturvan piirissä ovat pääsääntöisesti olleet vain sellaiset yrittäjät ja heidän perheenjäsenensä silloin, kun yritystoiminta on todistettavasti loppunut. Eli vanhempien olisi pitänyt lopettaa yritystoiminta, että kotona asuva ja yrityksessä aiemmin työskennellyt lapsi saisi työttömyysturvaa. Lakimuutos korjaa tämän epäkohdan.

3 TYÖTTÖMYYSTURVAN MUODOSTUMINEN

3.1 Järjestelmän tavoite

Työttömyysturvalain 1 luvun 2 §:n mukaan työttömänä pidetään henkilöä, joka ei ole työsuhteessa tai päätoimisesti työllistyy yrittäjänä tai omassa työssä yhdenjaksoisesti yli kahden viikon ajan. Työttömyysturvalain 2 luvun 1 §:n mukaan työttömyysetuuteen on oikeus ilman kokoaikatyötä olevalla ja sitä hakevalla työttömällä työnhakijalla, jos hän on työmarkkinoiden käytettävissä ja hänelle ei ole tarjolla työtä tai hänelle ei voida osoittaa koulutusta. Työntekijän työttömyysturvaa koskevat säännökset perustuvat pääasiassa työttömyysturvalakiin ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annettuun lakiin (LTR, 555/1998). Työttömyyskassan jäsenyyttä ja sisäistä toimintaa säätelee työttömyyskassalaki (TKL, 603/1984).²²

Vuodesta 1995 alkaen yrittäjät ovat voineet saada työttömyyspäivärahaa. Yrittäjien ja palkansaajien oikeus työttömyysturvaan määräytyy erilaisten sääntöjen mukaan. Yrittäjien oikeus poikkeaa työvoimapoliittisilta perusteiltaan palkansaajasta muun muassa siinä, ettei yrittäjälle määrätä karenssia eli korvauksetonta aikaa omasyisestä työttömyydestä²³. Kelan maksamaan peruspäivärahaan on oikeus kaikilla ja ansiopäivärahaan yrittäjien työttömyyskassaan liittyneillä ja työssäoloehdon täyttäneillä yrittäjillä. Yrittäjäkassan jäsenenä on oikeus ansiopäivärahaan, jos hän on ollut vakuutettuna vähintään 15 edellistä kuukautta ja hän on vakuutettuna ollessaan täyttänyt yrittäjän työssäoloehdon. TE-palvelut antaa Kelalle työvoimapoliittisen lausunnon, jossa määritellään, voidaanko työnhakijalle maksaa työttömyysetuutta. Päätoiminen opiskelija tai yrittäjä ei voi saada työttömyysetuutta.

Työttömyysturvajärjestelmän tavoitteena on tukea työmarkkinoiden käytettävissä olevan työttömän henkilön päätoimista kokoaikatyön hakemista²⁴. Työttömyyspäivärahalla pyritään turvaamaan työttömäksi jääneen henkilön toimeentulo ja edellytykset työllistyä uu-

²² Aholainen ym. 2019, 12.1.

²³ Koskinen 2004, 17

²⁴ Aarnio 2003, 62.

delleen. Työttömyysturvajärjestelmällä taataan työttömäksi joutuville henkilöille joko tulotason kohtuullinen säilyminen tai perustoimeentulo.²⁵ Lakia säädettäessä tavoitteena on ollut, että työttömyysturvalla ei haluta poistaa yritystoimintaan kuuluvia riskejä tai markkinatilanteesta ja kysynnästä johtuvaa vaihtelua.

3.2 Työttömyysetuudet ja sen ehdot

Työttömyysetuuksia ovat työttömyysturvalain 1 luvun 5 §:n mukaan peruspäiväraha, ansiopäiväraha ja viimesijaisena tarveharkintainen työmarkkinatuki. Työttömyyspäivärahaa maksetaan työttömyyskassalaissa tarkoitetussa työttömyyskassassa vakuutettuina oleville ansiopäivärahana ja muille peruspäivärahana. Työtön työnhakija voi saada siis peruspäivärahaa Kelasta, ja ansiopäivärahaa, jos on työttömyyskassan jäsen²⁶. Jos ei kuulu työttömyyskassaan, eli ei ole yrittäjä- tai palkansaajakassan jäsen, voi saada Kelan maksamaa peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Jos työssäoloehto ei täyty eikä muuta työttömyystukea saa, voi saada työmarkkinatukea.

Työmarkkinatukea voi saada työtön, joka tulee ensi kertaa työmarkkinoille tai joka ei ole ollut riittävän pitkään töissä eli ei täytä työssäoloehtoaa. Työmarkkinatukea voi saada myös, jos ei enää saa perus- tai ansiopäivärahaa, koska niiden saamisen enimmäisaika on täyttynyt.²⁷ Työmarkkinatuki on tarveharkintainen. Puolison sekä vanhempien tulot vaikuttavat sen määrään. Vanhempien tulot vaikuttavat vain, jos asuu heidän kanssaan samassa taloudessa.²⁸ Työtön työnhakija voi saada myös Kelalta tai kunnan sosiaaliviranomaisilta toimeentulotukea²⁹. Työ- ja elinkeinoministeriö on määritellyt, mitä toimenpiteitä työttömältä vaaditaan työttömyysetuuksien saamiseksi.

Vuonna 2013 voimaan tulleen muutoksen työttömyysturvalakiin (1049/2013) 2 lukuun 7 §:n oli tarkoitus helpottaa perheyrietyksessä työllistyneen perheenjäsenen pääsyä työttömyysetuudelle, kun yritystoiminnalla menee heikosti eikä perheenjäsen enää työskentele yrityksessä. Edellytyksenä on, ettei yritystoiminnassa syntyvä tulo ylitä 1 000 euroa kuukaudessa yrityksessä työskentelevää henkilöä kohti. Jos yrityksellä menee näin heikosti

²⁵ Koskinen ym. 1997, 104.

²⁶ Aholainen ym. 2019, 12.1

²⁷ Kansaneläkelaitos 2018.

²⁸ Kansaneläkelaitos 2018.

²⁹ Aholainen ym. 2019, 12.1.

ei sillä ole käytännössä mitään mahdollisuuksia selvitä. Silloin täällä helpotuksella ei ole juuri merkitystä yrittäjän eikä perheenjäsenen tilanteeseen.

Jotta osaomistaja saisi ansiosidonnaista työttömyysturvaa voimassa olevan lain mukaan, hänen on pitänyt liittyä yrittäjäkassan jäseneksi. Kassan jäsenenä on pitänyt olla vähintään 15 kuukautta ennen kuin voi saada ansiosidonnaista päivärahaa. Ansiosidonnaista päivärahaa maksetaan enintään 400 päivää. Ei omistavan perheenjäsenen pitää liittyä palkansaajakassaan 1.7.2019 lähtien, jotta saisi ansiosidonnaista työttömyysturvaa.

3.2.1 Työssäoloehto

Palkansaajan työssäoloehto täyttyy työttömyysturvalaissa 5 luvun 3 §:n mukaan, kun hän on työskennellyt 28 kuukauden aikana 26 viikkoa. Yrittäjän työssäoloehto täyttyy 5 luvun 6 §:n mukaan, kun hän on toiminut yrittäjänä vähintään 15 kuukautta työttömyyttä edeltäneen 48 kuukauden aikana vähintään neljän kuukauden jaksoissa.

Työttömyysturvalain 5 luvun 3 §:ään 2 momenttiin 1.7.2019 voimaan tuleva lakimuutos muuttaa ei omistavan perheenjäsenen työssäoloehdon ajaksi 52 kalenteriviikkoa. Lisäksi yrittäjän ei omistavan perheenjäsenen päivärahaoikeuden syntyminen edellyttää, että hän ei ole ollut yrityksen omistajana vähintään 12 kuukauteen. Työttömyysturvalaissa 5 luvussa 4 §:ssä on säädetty, että työaikaan ja palkkaan sovelletaan samoja säännöksiä kuin palkansaajaan, jolloin pääsääntö on, että työajan on oltava vähintään 18 tuntia kalenteriviikossa ja palkan on oltava työehtosopimuksen mukainen. Työssäoloehdon pitää kertyä aikana, jolloin henkilöllä ei ole ollut omistusta tai määräysvaltaa yrityksessä. Työssäoloehdot ja muita palkansaajia koskevaa 26 kalenteriviikon mittaista työssäoloehdot ei voi yhdistää.

Yrittäjän työansio vuonna 2019 pitää olla vähintään 12 816 euroa vuodessa YEL :n tuloa tai TyEL- vakuutuksen alaisen palkan on oltava vähintään 1 068 euroa kuukaudessa. Työssäoloehdoton lasketaan yrittäjätoiminnan lisäksi palkansaajan (TyEL) työssäoloehdoton luettava työ viimeisen kahden vuoden ajalta³⁰. Työssäoloehdoton kuuluu, että on oltava yrittäjäkassan maksavana jäsenenä tuon neljän vuoden ajan³¹.

³⁰ Kansaneläkelaitos 2019

³¹ Suomen yrittäjien työttömyyskassa 2019

Työssäoloehdon tarkastelu jakso aika, jonka aikana tehty työ otetaan huomioon, kun katsotaan, täyttyykö työssäoloehto. Jos yrittäjäkassan jäsen on ollut pois työmarkkinoilta ilman hyväksyttävää syytä yli vuoden, hänelle ei myönnetä ansiopäivärahaa ennen kuin hän on täyttänyt poissaolon jälkeen työssäoloehdon. Hyväksyttävä syy työmarkkinoilta poissaololle työttömyysturvalain 5 luvun 7 §:n mukaan on sairaus, laitoshoido, kuntoutus, asevelvollisuus, siviilipalvelus, päätoimiset opinnot, lapsen syntymä, enintään 3-vuotiaan lapsen hoito tai muu näihin verrattava syy. Tässä tapauksessa 48 kuukauden tarkastelujakso alkaa, kun on poissaolon jälkeen aloittanut yritystoiminnan tai on ollut muutoin työmarkkinoiden käytettävissä. Neljän vuoden tarkastelu jaksoa voidaan pidentää enintään seitsemällä vuodella. Esimerkiksi, jos on ollut työssäoloehdosta kuuluvassa työssä, omassa työssä tai ollut työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa. Työllistymistä edistävään palveluun osallistuminen pidentää myös tarkastelu jaksoa.

3.2.2 Jälkisuoja

Palkansaajan ja yrittäjän jälkisuojan tarkoituksena on helpottaa siirtymistä palkansaajasta yrittäjäksi tai yrittäjästä palkansaajaksi, kun henkilö siirtyy palkansaajakassasta yrittäjäkassan jäseneksi tai toisinpäin. Työttömyysturvalain 5 luvun 10 §:n mukaan jälkisuojajan jälkeen osaomistajalla on oikeus yrittäjiä koskevien säännösten mukaiseen ansiopäivärahaan aikaisintaan, kun on ollut 15 kuukautta yrittäjäkassan jäsen. Jos palkansaajasta siirtyy yrittäjäksi, on henkilön vaihdettava jäsenyys välittömästi palkansaajakassasta yrittäjäkassaan, jotta hänelle ei tulisi katkoksia ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan. Jos osaomistaja on siirtynyt palkansaajakassasta yrittäjäkassaan ja yritystoiminta loppuikin ensimmäisten 18 kuukauden aikana, hän voi vielä saada palkansaajan päivärahaa. Palkansaajakassasta eroaminen ja yrittäjäkassaan liittyminen on tehtävä kuukauden sisällä, jotta jälkisuoja säilyy.

Toimihenkilöliitto ERTO suosittelee, että työttömyyskassavaihdoksissa liittytään ensin uuteen ja erotaan vasta tämän jälkeen vanhasta kassasta. Kassan vaihtamisen jälkeen jälkisuoja-aika on sama aika, jona yrittäjän työssäoloehdon uudessa työttömyyskassassa pitää täytyä. Jos henkilö jää työttömäksi jälkisuoja-aikana, päiväraha maksetaan samalla

lailla kuin se olisi maksettu edellisessä kassassa siihen saakka, kunnes työssäoloehto uudessa kassassa täyttyy.³²

3.3 Yrittäjän ansiopäiväraha

Yrittäjällä, kuten kaikilla muillakin, on oikeus työttömyysturvalain 5 luvun 13 §:n mukaan työttömyyspäivärahaan viiden omavastuupäivän jälkeen, kun hän on kokonaan työtön ja täyttää 5 luvun 6 §:n mukaisen työssäoloehdon. Yrittäjien ansiosidonnainen päiväraha muodostuu samalla tavalla kuin palkansaajalla peruspäivärahan perusosasta, ansiosasta ja mahdollisista lapsikorotuksista. Yrittäjä ei voi saada työttömyyskorvausta lomautuksen takia. Korotettua ansio-osaa koskevia säännöksiä ei sovelleta yrittäjiin. Yrittäjällä ei myöskään ole oikeutta ns. eläkeputkeen eli lisäpäiviin, joita voidaan maksaa 61 vuotta täyttäneelle palkansaajalle.

Työttömyysturvalain määrittelemät sosiaalietuudet estävät työttömyysetuuden maksamisen niin yrittäjältä kuin palkansaajalta. Yrittäjiin ei sovelleta laissa tarkoitettuja työsuhteesta johtuvia rajoituksia eikä työsuhteen päättyessä maksetut taloudelliset etuudet vaikuta päivärahaoikeuteen kuten palkansaajalla. Työttömyysturvalaissa 3 luvun 7 §:n yrittäjän työn loppumisen syitä ei myöskään tutkita, mutta heitä koskevat myyntivoiton jaksotusäännökset. Myyntivoiton jaksotuksesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa työttömyysturvalain täytäntöönpanosta. Myyntivoiton jaksotus tarkoittaa työttömyysturvalain 3 luvun 7 §:n mukaan, jos viimeisen täyden tilikauden tase velat vähennettynä on ollut yli 20 000 euroa, tutkitaan, onko yritystoiminnan lopettamisessa jäänyt myyntivoittoa. Se jaksotetaan niin, että katsotaan kuinka pitkän ajan työtuloa myyntivoitto vastaa. Jaksotus siirtää päivärahan maksamisen alkamispäivämäärää eteenpäin. Tämä ei koske osaomistajaa.

Yrittäjän ansiopäiväraha määrätään työttömyysturvalain 5 luvun 7 §:n mukaan sen työtulon perusteella, jonka mukaan hän on vakuuttanut itsensä yrittäjäkassassa yhteensä enintään 48 kuukauden ajan ennen työttömyyttä. Ansiopäivärahan perusteena olevaa työtuloa ei saa määrätä suuremmaksi kuin yrittäjien eläkelain mukaan vahvistettu työtulo on tai

³²Toimihenkilöliitto ERTO n.d.

työntekijäin eläkelain mukainen palkka keskimäärin on ollut mainittuna aikana. Jos työtuloa on tuona aikana muutettu, päivärahan suuruuden perusteena oleva työtulo saadaan jakamalla vahvistettujen työtulojen yhteismäärä vastaavalla ajalla. Tällöin työtulon 20 prosenttia suurempaa korotusta ei oteta huomioon.

3.4 Osaomistajan oikeus työttömyysturvaan

Työttömyysturvalain 2 luvun 1 §:n mukaan palkansaajan työttömyyspäivärahaan ei ole oikeutta, jos työllistyy päätoimisesti omassa, puolisonsa tai vanhempiensa yrityksessä tai omassa työssään. Työttömyysturvalain 2 luvun 5 §:n mukaan yrittäjällä on oikeus työttömyysetuuteen vasta, kun hän on todisteellisesti lopettanut yritystoimintansa. Osaomistajalla lähtökohta on ollut sama kuin varsinaisella yrittäjällä eli työttömyysturvan saamiseksi tulisi koko yritystoiminta lopettaa. Pelkkä osaomistajan työn lopettaminen ei riitä. Työttömyysetuudella ei haluta korvata yrittäjäriskiä kuuluvaa yritystoiminnasta saatavan tulon vähäisyyttä tai tulojen puuttumista. Perheenjäsentä on kohdeltu samalla tavalla, vaikka hänen ei pitäisi kantaa yrittäjäriskiä.

Voimassa olevan työttömyysturvalain luvun 7 §:n mukaan yritystoiminnan lopettamista ei osaomistajalta edellytetä, silloin kun:

1. työkyky on alentunut pysyvästi ja olennaisesti. Se tarkoittaa käytännössä, että henkilö on saanut enimmäisajan sairauspäivärahaa ja hänen katsotaan olevan terveydellisistä syistä kykenemätön työhönsä yrityksessä ja hänen työkyvyttömyyseläkehakemuksensa on vireillä tai hylätty.
2. yritystoiminta on kausiluonteista. Vain silloin, jos yritystoimintaa on mahdollista harjoittaa luonnosolosuhteista johtuen yhteensä enintään kuuden kuukauden ajan vuodessa ja toimintakausi on päättynyt.
3. työskentely yrityksessä on päättynyt ja hän on työllistynyt päätoimisesti yritystoiminnassa enintään kuuden kuukauden ajan kahden vuoden tarkastelujakson aikana.

4. työskentely yrityksessä on päättynyt ja työskentely on johtunut ainoastaan työllistymistä edistävään palveluun osallistumisesta tai muihin omaehtoiisiin opintoihin liittyvästä harjoittelusta.
5. työ on loppunut tuotantosuunnan lopettamisen tai vastaavan syyn johdosta.
6. henkilö on lomautettu kokoaikaisesti ja yrityksestä on lomautettu tai irtisannottu taloudellisista tai tuotannollisista syistä vuoden tarkastelu jakson aikana vähintään yksi työntekijä, joka ei ole yrittäjän perheenjäsen.
7. työnteko ja palkanmaksu ovat keskeytyneet kokonaan työsopimuslaissa (TSL, 55/2001) 2 luvussa 12 §:ssä tarkoitetusta syystä ja yrityksessä on myös vähintään yksi muu työntekijä, joka ei ole yrittäjän perheenjäsen ja jonka työnteko ja palkanmaksu ovat keskeytyneet samasta syystä.
8. työ on loppunut yritystoiminnan edellytysten pysyvän heikentymisen vuoksi ja yritystoiminnasta syntyvä tulo on vähemmän kuin 1 000 euroa kuukaudessa eikä yrityksessä ei työskentele muita kuin yrittäjän perheenjäseniä.

Kohtia 3–8 sovelletaan perheenjäseniin, jolla ei ole ollut vähintään 15 prosenttia yrityksen osakepääomasta tai osakkeiden tuottamasta äänivallasta eikä vastaavaa määräysvaltaa yrityksen toiminnassa edellisen kahden vuoden aikana. Kohtien 6–7 soveltaminen edellyttää, että perheenjäsen on vakuutettu muun lain kuin YEL:n mukaan.

3.5 Työvoimapolitiittiset edellytykset

TE-toimisto antaa työttömyysturvan työvoimapolitiittisista edellytyksistä lausunnon, josta maksajalla ei ole oikeutta poiketa. Lausunto sitoo sellaisenaan työttömyyskassaa ja Kelaa. Maksajalaitoksen päätös voi kumoutua vasta valituselimityksessä, joita ovat ensiasteena työttömyysturvalautakunta ja viime kädessä vakuutusosasto.³³ Jos työnhakijaa pidetään työttömyysturvalain 1 luvun 6 §:n mukaan yrittäjänä, TE-toimisto ratkaisee, voidaanko

³³ Koskinen 2004, 15

henkilölle maksaa työttömyysetuutta eli täyttyvätkö työttömyysturvalaissa 2 luvussa säädettyt yrittäjän työttömyysetuutta koskevat työvoimapolitiittiset edellytykset.

Työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen siltä ajalta, jona hän työllistyy päätoimisesti yrittäjänä yhdenjaksoisesti yli kahden viikon ajan. Henkilön katsotaan työllistyvän yrittäjänä päätoimisesti, jos toiminnan vaatima työmäärä on niin suuri, että se on esteenä kokoaikatyön vastaanottamiselle. Työllistyminen on sivutoimista työttömyysturvalain 2 luvun 5 §:n mukaan silloin, kun henkilö on ollut vähintään kuusi kuukautta oman tai perheensä yritystoiminnan ulkopuolisessa kokoaikatyössä.

Perheenjäsenen voi lomauttaa työttömyysturvalain 2 luvun 7 §:n mukaan, jos on lomautettu tai irtisanottu tuotannollisista tai taloudellisista syistä vähintään yksi perheen ulkopuolinen työntekijä vuoden aikana. Perheenjäsenellä pitää olla muu kuin YEL-vakuutus. Oletetaan, että yrityksessä on kolme työntekijää. Erityistä ammattitaitoa vaativa koneenhoitaja, joka on perheen ulkopuolinen työntekijä, yrittäjä itse ja puoliso. Työt vähenevät niin paljon, että puolisolle ei riitä työtä. Tässä tapauksessa pitäisi lomauttaa ainoa ulkopuolinen työntekijä, joka on kaikkein tärkein yrityksen tuotantotoiminnalle. Puolisolla ei välttämättä ole edes ammattitaitoa hoitaa ulkopuolisen työntekijän työtä.

Työttömyysetuutta voidaan maksaa yrittäjän perheenjäsenelle, kun perheenjäsenen työnteko on estynyt ja palkanmaksu päättynyt työsopimuslaissa 2 luvussa 12 §:ssä³⁴ tarkoitettua syystä, käytännössä työpaikan tulipalon tai poikkeuksellisen luonnontapahtuman takia. Myös tässä tapauksessa edellytetään, että yrityksessä on muita samassa asemassa olevia työntekijöitä, jotka eivät ole yrittäjän perheenjäseniä.

3.6 Kansainvälinen katsaus esimerkkinä Ruotsi ja Saksa

Ruotsissa liiketoiminta on lopetettava, jotta yrittäjä saa työttömyysavustusta. Syyt yrityksen lopettamiseen tutkitaan, ettei ole itse tahallaan aiheuttanut taloudellisia vaikeuksiaan. Yrityksen lopettamiseen pitää olla hyväksyttävä syy, että työttömyysavustusta saa. Esimerkiksi ero puolisosta ei ole hyväksyttävä syy.³⁵

³⁴ TSL 2:12.2 ensimmäinen virke

³⁵ Arbetslöshetskassan Vision 2018.

Ruotsissa useat kassat tarjoavat työttömyysturvaa yrittäjille. Esimerkiksi SMÅA eli pienyrittäjien työttömyyskassa tarjoaa työttömyysturvaa yrittäjille ja heidän yrityksessä työskenteleville perheenjäsenille. Työttömyyskorvauksen enimmäismäärä on 80 prosenttia tuloista 18 700 kruunuun saakka eli suurin korvaus on 11 200 kruunua kuukaudessa. Erillisellä tulovakuutuksella on mahdollista saada 80 prosenttia tuloista 150 000 kruunuun saakka 150 päivän ajalta.³⁶ Konkurssin varalta voi tehdä erillisen konkurssisuojavakuutuksen, josta voi saada korvausta 100 päivän ajaksi³⁷.

Ruotsissa työttömyysturvan kannalta yrittäjäksi määritellään henkilö, joka harjoittaa liiketoimintaa, työskentelee ja vaikuttaa merkittävästi yrityksen toimintaan. Seuraavat asiat vaikuttavat päätökseen, kun määritellään yrittäjätatusta. Jos toimii:

- yrityksen hallituksen jäsenenä tai varajäsenenä
- prokuristina
- toimitusjohtajana
- enemmistöosakkaana yrityksessä eli omistaa 50 prosenttia tai enemmän osakeista, jos ei ole johtokunnassa.
- tai vaikutus liiketoimintaan on niin vahva, että taloudellinen tulos riippuu pitkälti hänen osaamisestaan.³⁸

Jos perheenjäsen työskentelee samoin ehdoin kuin muut työntekijät, ei häntä välttämättä pidetä yrittäjänä. Paitsi, jos perheenjäsenellä on merkittävä vaikutus liiketoimintaan, kuten edellä on todettu³⁹. Jos voi osoittaa olleensa ainoastaan työntekijänä, saattaa olla oikeutettu työttömyysetuuteen. Siinä tulee huomioida, minkälainen työtehtävä on ollut. Onko hän vaikuttanut yrityksen strategiaan, ja voiko hän vielä irtisanomisen jälkeenkin toimia yrityksessä?⁴⁰

Saksassa perheenjäsenen tilanne ei juuri eroa Suomen nykytilanteesta. Heise online artikkelin mukaan yrittäjät eivät tiedä, että yrityksessä työskentelevillä perheenjäsenillä ei ole usein oikeutta sosiaaliturvaetuksiin. Perheenjäsenellä katsotaan olevan yrityksessä

³⁶ arbetsloshetskassa.nu n.d.

³⁷ Försäkring Direkt n.d.

³⁸ A-kassa för småföretagare n.d.

³⁹ Unionens arbetslöshetskassa 2018.

⁴⁰ A-kassa för småföretagare n.d.

erityinen asema, siksi heitä ei pidetä lain mukaan työntekijöinä⁴¹ vaan he ovat yhteisyrittäjiä tai työntekijöitä perheoikeudellisin perustein. He eivät saa työttömyysetuuksia, vaikka olisivat maksaneet työttömyysvakuutusmaksuja. He voivat anoa neljän viimeisen vuoden aikana maksettuja työttömyysvakuutusmaksuja takaisin.⁴² Se on kuitenkin laiha lohtu, jos työttömyysvakuutusmaksuja on maksettu vuosia. Jos perheenjäsen työskentelee yrityksessä säännöllisesti, ei pelkästään kiireapuna ja hänelle maksetaan tehtävän mukaista palkkaa, hänellä voi olla sosiaaliturvaa. Perheenjäsenen tilannetta arvioidaan aina kokonaisarvion perusteella.⁴³

Perheenjäsen on yhteisyrittäjä, jos esimerkiksi

- hän on yrityksen pankkilainan takaajana
- hänellä on suhteessa korkeampi palkka kuin muilla työntekijöillä
- hän omistaa yrityksen osakkeita
- hänellä on päätösvaltaa yrityksessä
- kirjallista työsopimusta ei ole tehty
- hän tekee yrityksessä pidempää työpäivää kuin muut eikä saa erillistä korvausta siitä.⁴⁴

⁴¹ 7 §: n SGB IV

⁴² Sicking 2018.

⁴³ Sicking 2018.

⁴⁴ Lexware 2017.

4 YRITTÄJÄKASSAT

4.1 SYT ja AYT

Yrittäjille on kaksi työttömyyskassaa, jotka ovat SYT eli Suomen Yrittäjien Työttömyyskassa ja AYT Ammatinharjoittajien ja yrittäjien työttömyyskassa. Työttömyyskassalain 1 §:n mukaan työttömyyskassat vakuuttavat joko palkansaajia tai yrittäjiä. Työttömyyskassan on valittava, kumpaa joukkoa se palvelee. SYT-kassa perustettiin vuonna 1995, kun lainsäädännön muuttuminen teki mahdolliseksi työttömyyskassan perustamisen yrittäjille. Kassaa hallinnoivat kassan jäsenet. Ylintä päätösvaltaa käyttää kassan kokous, johon jokaisella jäsenellä on oikeus osallistua. Hallituksen vastuulla on, että kassan asioita hoidetaan lakien, kassan sääntöjen ja kassan kokouksen mukaisesti. SYT-kassaan on voinut liittyä myös yrittäjän puoliso ja osaomistajat toimialasta ja yritysmuodosta riippumatta. Vuonna 2018 SYT:ssa oli yli 24 000 jäsentä. Kassa on aatteellisesti ja poliittisesti sitoutumaton ja sen toimintaa valvoo Finanssivalvonta.⁴⁵

Ammatinharjoittajien ja yrittäjien työttömyyskassa eli AYT-kassa on yrittäjien perustama, voittoa tavoittelematon, itsenäinen ja riippumaton yrittäjien työttömyyskassa. Jäsenet työskentelevät itsenäisinä yrittäjinä tai ammatinharjoittajina, toiset yhtiöiden omistajina ja loput perheidensä omistamissa yrityksissä työntekijöinä. Myös AYT-kassan toimintaa valvoo Finanssivalvonta.⁴⁶

Ansioperusteisen työttömyysturvan rahoituksesta säädetään työttömyysetuuksien rahoituksesta annetussa laissa ja työttömyyskassalaissa. Työttömyyskassalain 25 §:n mukaan yrittäjien ja osaomistajien ansioperusteinen työttömyysturva rahoitetaan valtion peruspäivärahan suuruisella valtionosuudella ja työttömyyskassan jäsenmaksuilla. Ansiopäivärahan ansio-osuutta ei näiden henkilöiden kohdalla rahoiteta lainkaan työttömyysvakuutusmaksuista kertyvillä varoilla⁴⁷. Suomen Yrittäjien Työttömyyskassan puheenjohtajan Su-

⁴⁵ Suomen yrittäjien työttömyyskassa 2018.

⁴⁶ Ammatinharjoittajien ja yrittäjien työttömyyskassa 2018.

⁴⁷ HE 236/2018, 8.

san Äijälän mukaan yrittäjäkassat maksavat päivärahasta itse noin 40 prosenttia, kun palkansaajakassojen osuus on 5,5 prosenttia⁴⁸. Jos osaomistaja on vakuutettu yrittäjiä vakuuttavassa työttömyyskassassa ja palkasta on peritty osaomistajan työttömyysvakuutusmaksu, hänen työttömyysvakuutusmaksunsa vuonna 2018 on 0,92 prosenttia, kun palkansaajan työttömyysvakuutusmaksu on 1,9 prosenttia.⁴⁹

4.2 Työttömyyskassan valinta

Moni osaomistaja on palkansaajakassan jäsen, vaikka hänen pitäisi kuulua yrittäjäkassaan, Suomen Yrittäjien Työttömyyskassasta kerrotaan⁵⁰. Yrityksen osaomistajan pitää selvittää, onko hän työttömyysturvalain mukaan palkansaaja vai yrittäjä. Väärään kassaan kuuluminen huomataan usein liian myöhään. SYT:n mukaan väärään kassaan kuuluvia on satoja ehkä tuhansia. Moni perheyrityksestä normaalia kuukausipalkkaa saava yrittäjän perheenjäsen maksaa jäsenmaksuja palkansaajakassaan, mutta heillä ei ole oikeutta ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan. Suomen Yrittäjien työmarkkina-asioiden päällikkö Harri Hellstenin mukaan tämä on isoin yksittäinen asia, mikä yrittäjiä kuohuttaa ja missä koetaan, että lainsäädäntö on tällä hetkellä epäoikeudenmukainen⁵¹. Samaa mieltä on myös Suomen Yrittäjänäisten puheenjohtaja Seija Estlander. Hänen mielestään yrityksessä palkkasuhteessa olevaa perheenjäsentä ei pitäisi tulkita yrittäjäksi työttömyystilanteessa, kun hän ei ole tosiasiallisesti yrittäjääsemassa. Yrittäjäkäsité tulisi määritellä yhdenmukaiseksi eri tilanteissa.⁵²

Kun palkansaajakassaan on liitytty, huomataan yrittäjät ja sellaiset, joilla on omistusosuuksia yrityksissä. Jos oma tilanne muuttuu palkansaajasta yrittäjäksi, pitää itse huolehtia siitä, että liittyy yrittäjäkassaan. Tilastojen mukaan Suomessa on yli 300 000 työttömyysturvalain mukaista yrittäjää, yrityksen osaomistajaa tai yrittäjän perheenjäsentä, jotka voisivat olla yrittäjäkassan jäseniä. Silti vain noin 12 prosenttia kuuluu yrittäjäkassoihin.⁵³

⁴⁸ Suomen yrittäjien työttömyyskassa 2018.

⁴⁹ HE 236/2018, 8.

⁵⁰ Surakka 2018

⁵¹ Mikkonen 2016

⁵² Estlander 2018

⁵³ Surakka 2018

Ensi kesänä 1.7.2019 voimaan tuleva lakimuutos korjaa tämän asian. Suomen Yrittäjien lausunnossa hallituksen esitykseen kerrotaan, että tavoitteena on turvata yrittäjän ei omistavalle perheenjäsenelle mahdollisuus työttömyysturvaan samoilla työvoimapoliittisilla edellytyksillä, joita nyt voimassa olevan työttömyysturvalain nojalla sovelletaan palkansaajaan. Pyritään vähentämään tilanteita, joissa ansiopäivärahaoikeus menetetään siksi, että on liittynyt palkansaajakassan jäseneksi tai on jatkanut kassan jäsenenä, vaikka ei ole ollut oikeutta ansiosidonnaiseen päivärahaan.⁵⁴

Jos ei omistava perheenjäsen on liittynyt yrittäjäkassaan vanhan lain mukaisesti, pitää 1.7.2019 jäsenyys muuttaa palkansaajakassaan saadakseen ansiosidonnaisen työttömyysturvan. Työssäoloehdon pitää täytyä ennen kuin on ansiosidonnaisen työttömyyskorvauksen piirissä. TYJ⁵⁵ toteaa lausunnossaan hallituksen esitykseen, että osa yrittäjäkassan jäsenistä ei ole täyttänyt yrittäjän työssäoloehto lain tullessa voimaan. Heidän kerryttämä työttömyysvakuutusmaksu muuttuu arvottomaksi lain muuttuessa. Heidän pitää kerryttää uusi työssäoloehto palkansaajakassan jäsenenä.

⁵⁴ Hellsten 2018.

⁵⁵ Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö 2019

5 POLIITTINEN TAHTO MUUTTAA ASIAA

5.1 Taustaa laki aloitteelle

Voimassa olevan työttömyysturvalain mukaan yritystoiminta on kokonaan lopetettava, että yrityksen osaomistaja eli perheenjäsen pääsee työttömyysturvan piiriin. Tämä ei ole edistänyt halukkuutta ryhtyä yrittäjäksi. Jos yrityksen toimintaedellytykset heikkenevät niin paljon, että puolisolle ei riitä työtä, yrityksen toiminta on käytännössä lopetettava, jotta työttömäksi jäävä voisi saada työttömyysturvaa. Asiasta on vuosien varrella tehty useita kirjallisia kysymyksiä eduskunnalle ja työryhmiä on asetettu selvittämään asiaa. Esimerkiksi vuonna 2006 hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain 2 luvun 5 §:n muuttamisesta perusteluissa pidettiin vaarana, että työttömyysturvalla aletaan tukea huonosti menestyvää yritystä. Säännöksen ulkopuolelle haluttiin jättää pois tilanteet, jossa henkilö osallistuu itse työnsä loppumista ja siten myös omaa työttömyysturvaoikeuttaan koskevaan päätöksentekoon.⁵⁶

Pääministeri Juha Sipilän vuosien 2015–2019 hallitusohjelman yhtenä kärkihankkeena oli kilpailukyvyyn vahvistaminen yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla⁵⁷. Nykyinen tilanne loukkaa kansalaisten yhdenvertaisuutta, koska jo perustuslaissa todetaan jokaiselle kuuluvan oikeus sosiaaliturvaan mm. työttömyyden takia. Kansanedustaja Juho Eerola esitti eduskunnalle kysymyksen, miksi yrittäjien ja palkansaajien yhtäläiset oikeudet sosiaaliturvaetuksiin eivät toteudu, koska yritystoimintaan kohdistuvat edellytykset ulotetaan myös puolisoihin, vaikka yrityksellä ei olisi mahdollisuuksia palkanmaksuun. Työministeri Jari Lindström vastasi seuraavaa: ”*työttömyysturvalain yrittäjämääritelmällä on tarkoitus säännellä oikeutta sosiaaliturvaan, ei omistussuhteita. Yrittäjällä on katsottu olevan palkansaajaa laajemmat mahdollisuudet vaikuttaa sosiaaliturvaan oikeuttavan tilanteen syntymiseen eli työttömyyteen. Yrittäjän kohdalla työttömyyden ja työllisyyden raja on heikommin havaittavissa kuin palkansaajalla. Lisäksi yrittäjämääritelmän taustalla on kysymys siitä, miten yritystoiminnan riskien kanto jakautuu vakuutusjärjestelmän ja yrittäjän välillä.*”⁵⁸

⁵⁶ HE 130/2006, 2

⁵⁷ Sipilä 2015, 14-15

⁵⁸ KKV 51/2018 vp.

Työministeri Jari Lindström vastasi myös, että yrittäjällä ei ole velvollisuutta työllistää puolisoaan tai muuta perheenjäsentään. Silti pääsääntöisesti työttömyysetuuden saamiseksi koko yritystoiminta on lopetettava. Jos yritys on toiminnassa, yrittäjän perheenjäseneltä saatetaan evätä työttömyysetuus. Työministerin mukaan vaatimus koko yritystoiminnan lopettamisesta on kohtuuton. Käytännössä perheenjäsen voi mieltää olevansa yrityksessä palkansaajan asemassa ja hän mahdollisesti on liittynyt palkansaajien työttömyyskassassaan. Työttömyyden alkaessa hänellä ei ole oikeutta palkansaajan ansiopäivärahaan. Työministeri kertoi vastauksessaan eduskunnalle, että asiaan liittyvät ongelmat on tiedostettu, ja mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja selvitetään sosiaali- ja terveystieteiden johdolla yhdessä työ- ja elinkeinoministeriön, työmarkkinakeskusjärjestöjen ja Suomen Yrittäjien kanssa.⁵⁹

Pääministeri Juha Sipilä huomioi asian puhuessaan Lappeenrannan Yrittäjien järjestämässä keskustelutilaisuudessa 11.8.2018. Pääministeri Sipilä totesi, että yrittäjän perheenjäsenellä, joka on töissä yrityksessä ilman sen omistajuutta, pitää olla palkansaajan työttömyysturva. Yrittäjän kanssa samassa taloudessa asuva ja perheyriksessä työskentelevä pitää katsoa myös työttömyysturvassa työntekijäksi, kuten katsotaan kaikessa muussa lainsäädännössä.⁶⁰ Kun yrittäjän perheenjäsenellä on sama oikeus työttömyysturvaan kuin muillakin, se selkiyttää ja tasapuolistaa järjestelmää, kannustaa palkkaamaan perheenjäseniä ja siten lisää työllisyyttä ja kerryttää sosiaalivakuutusmaksuja ja verotuloja, pääministeri Juha Sipilä toteaa jo vuonna 2014 blogikirjoituksessaan ”Yrittäjän perheenjäsenen työttömyysturvaa parannettava”.⁶¹

Kuitenkin hallitus on päätenyt edistämään vain yrittäjien ei omistavan perheenjäsenten ansioperusteista työttömyysturvaa muuttamalla työttömyyskassan jäsenyyttä koskevia säännöksiä. Jos yrittäjän perheenjäsen on vakuutettu virheellisesti palkansaajakassassa, voidaan hänen jäsenyytensä siirtää takautuvasti yrittäjien työttömyyskassaan. Tämä muutos ei auta kuin pientä osaa yrittäjien perheenjäseniä.⁶²

⁵⁹ KKV 51/2018, 2.

⁶⁰ Sipilä 2018.

⁶¹ Sipilä 2014.

⁶² Suomen yrittäjät. 2018.

5.2 Työttömyysturvalaki muuttuu

Hallitus teki esityksen eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta yrittäjien ei omistavien perheenjäsenten työttömyysturvan kehittämiseksi.⁶³ Lakimuutoksen tavoitteena on parantaa yrityksessä työskentelevän ei omistavan perheenjäsenen eli voimassa olevassa laissa osaomistajan oikeutta ansiopäivärahaan. Tällä vähennetään työllistymiseen ja työttömäksi jäämiseen liittyviä taloudellisia riskejä perheyrityksessä työskennellessä. Yrityksessä työskentelevän ei omistavan perheenjäsenen asema työttömyysturvajärjestelmässä muutetaan palkansaajaksi edellyttäen, että perheenjäsenellä ei ole omistusosuutta, äänivaltaa tai muuta määräysvaltaa perheen yrityksessä. Laki tulee voimaan 1.7.2019.

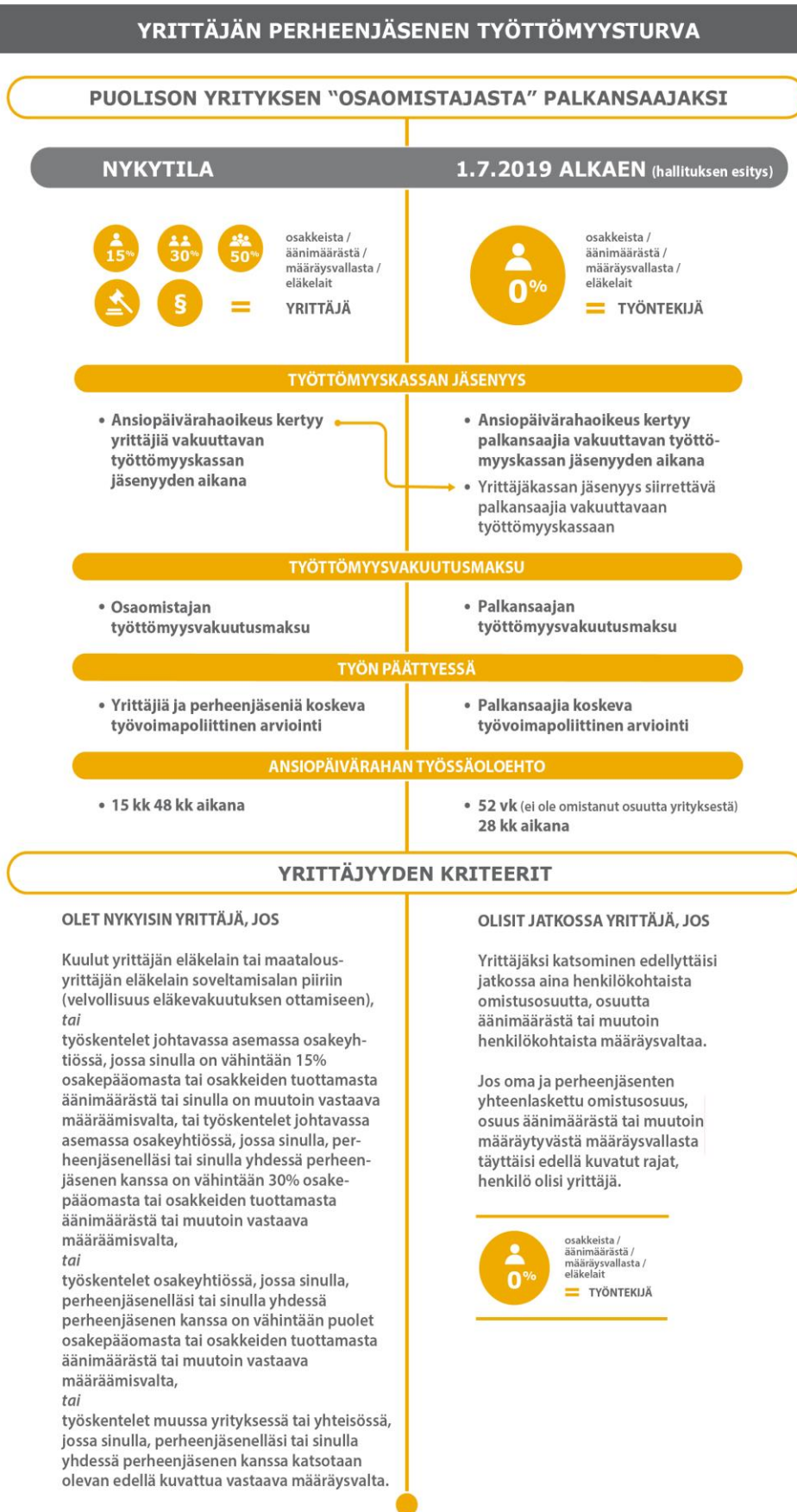
Laissa työttömyysturvalain muuttamisesta yrittäjien ei omistavien perheenjäsenten työttömyysturvan kehittämiseksi on edelleen osaomistaja määritelmä, mutta se sisältää omistamisen ehdon. Lakiehdotuksen mukaan yrittäjäksi katsotaan yrityksen osaomistaja, jos hän työskentelee johtavassa asemassa osakeyhtiössä, jossa hänellä itsellään on vähintään 15 prosenttia osakepääomasta tai osakkeiden tuottamasta äänimäärästä tai muutoin vastaava määräamisvalta. Lakimuutoksessa yrittäjän ei omistava perheenjäsen on jatkossa työttömyysturvajärjestelmässä palkansaaja.⁶⁴ Tässä poistuu perheenjäsenten omistusosuus, jolloin yritystä ei omistavaa ei pidetä enää osaomistajana. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeri Pirkko Mattila kirjoittaa kolumnissaan: ”*perheyrityksessä työskentelevä perheenjäsen, jolla ei ole omistusta, ei äänimäärää eikä määräysvaltaa yrityksessä, olisi jatkossa palkansaaja, kun häneen sovelletaan työttömyysturvalakia. Käytännössä tämä tarkoittaa yrittäjän puolisoa tai kotona asuvia lapsia, jotka täyttävät edellä kuvatut ehdot.*”⁶⁵

Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa on sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön laatima tiedote, jossa on havainnollistettu lakimuutosta. Taulukossa on verrattu nykytilaa ja lain muuttamisen mukanaan tuomia asioita. Siinä on hyvin tuotu esille, miten laki vaikuttaa perheenjäseneneen.

⁶³ HE 236/2018

⁶⁴ HE 236/2018, 12

⁶⁵ Mattila 2018

TAULUKKO 2. Yrittäjän perheenjäsenen työttömyysturva⁶⁶⁶⁶ Sosiaali- ja terveysministeriö 2018.

Työttömyysturvalain 5 luvun 2 § muuttuu myös eli työttömyyspäivärahan saamisen edellytykset. Yrittäjän ei omistavan perheenjäsenen työssäoloehto tule olemaan 52 viikkoa, joina hänen tulisi täyttää samat työtä koskevat edellytykset kuin, mitä sovelletaan muihin palkansaajiin. Työajan tulee olla vähintään 18 tuntia viikossa.⁶⁷ Muiden palkansaajien työssäoloehtoon ei tule muutoksia. Tästä seuraa, että palkansaaja-asemassa työskenteleviin henkilöihin sovelletaan jatkossa kahta eri pituista työssäoloehto. Yrittäjän ei omistavalla perheenjäsenellä työssäoloehto tule olemaan 52 viikkoa ja muilla palkansaajilla voimassa olevan lain mukaiset 26 viikkoa. Työskentelyviikkojen tulee kertyä aikana, jolloin henkilöllä ei ole ollut omistusosuutta tai määräysvaltaa kyseisessä yrityksessä. Työttömäksi jäämistä arvioidaan samalla tavalla kuin muillakin palkansaajilla. Jatkossa ei omistavan perheenjäsenen tule liittyä palkansaajan työttömyyskassaan ja mahdollinen jäsenyys yrittäjäkassasta olisi siirrettävä palkansaajan työttömyyskassaan. Työttömyysvakuutusmaksu määräytyy samoin kuin palkansaajan työttömyysvakuutusmaksu. Nykyisin palkasta peritään pienempi osaomistajamaksu.⁶⁸

Lakimuutoksen tarkoituksena on parantaa yrittäjän ei omistavien perheenjäsenten taloudellista asemaa työttömyyden kohdatessa. Ansiopäivärahaoikeus tarkoittaisi työttömäksi jääneen kohdalla sitä, että hänen tarvitsisi todennäköisesti entistä harvemmin turvautua muihin sosiaalietuuksiin, kuten asumistukeen tai toimeentulotukeen. Muutoksen jälkeen yrittäjän ei omistava perheenjäsen voisi nykyistä helpommin aloittaa osittaisen työskentelyn perheen yrityksessä, koska työllistymistä arvioitaisiin palkansaajan osa-aikatyönä tai lyhytkestoisena kokoaikatyönä. Nykyisin arviointi tapahtuu sivu- tai päätoimisen työllistymisen perusteella. Tämän jälkeen myös perheenjäsenen voi lomauttaa tai osa-aikais- ta tuotannollisilla ja taloudellisilla perusteilla. Heillä olisi myös oikeus soviteltuun tai täyteen työttömyyspäivärahaan.

5.3 Miksi asia on yrittäjille tärkeä?

Suomen Yrittäjien blogikirjoituksessa selvitetään, miksi tämä asia kaipasi kipeästi muutosta. Yrittäjän kanssa samassa taloudessa asuvaa, ei omistavaa perheenjäsentä pidetään kaikessa muussa lainsäädännössä työntekijänä. Tämä tarkoittaa sitä, että hänet voitaisiin katsoa työttömäksi ja, että hänellä olisi oikeus työttömyysetuuteen. Hänen työskentelynsä

⁶⁷ HE 236/2018, 10

⁶⁸ Mattila 2018.

tulisi päättyä työttömyysturvalain yrittäjiä koskevissa pykälissä määritellyllä tavalla. Pääsääntönä on ollut koko yritystoiminnan lopettaminen. Varsinaisen yrittäjän on pitänyt lopettaa mahdollisesti kannattava toiminta, jotta perheenjäsen voisi saada työttömyysetuutta. Perheenjäseniä koskee lainsäädännössä pitkä lista poikkeuksia pääsäännöstä, mutta esimerkiksi tuotannollisella ja/tai taloudellisella perusteella irtisanominen ei ole ollut sellainen.⁶⁹

Yrittäjien piirissä asia on ymmärretty niin, että yrittäjäyys vie sosiaaliturvan koko perheeltä. Tämä estää ihmisiä lähtemästä yrittäjäksi sekä palkkaamasta perheenjäseniään. Monella on unelmana, että voisi työllistää läheisensä ja mahdollisesti jättää elämäntyönsä lapsilleen jatkettavaksi. Järjestelmän kummallisuuksiin on kuulunut myös, että perheenjäsenten palkoista maksetaan työttömyysvakuutusmaksut, jotka eivät kuitenkaan mene yrittäjien työttömyysturvan rahoittamiseen.⁷⁰

Suomen Yrittäjät painottavat, että lainsäädännön selkeyden, ihmisten yhdenvertaisuuden ja yleisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta paras ratkaisu olisi poistaa yrittäjän ei omistavat perheenjäsenet työttömyysturvan yrittäjäkäsitteen alta. Tällöin he olisivat työntekijöitä, eikä tulisi sellaista tilannetta, jossa he ovat väärin vakuutettuja tai väärin irtisanoituja, vaan he pääsisivät työttömyysetuudelle samoilla perusteilla kuin muutkin työntekijät. Tätä on vastustettu sen vuoksi, että oletetaan, että yrittäjäperheet alkaisivat käyttämään järjestelmää hyväksi ja työllistämään perheenjäseniä mahdollisimman paljon etuuksien takia. Mutta yrittäjä työllistää vain, jos hänellä on työtä tarjolla. Yrittäjä työllistää perheenjäsenen, jos tällä on yritykselle hyödyllistä osaamista.⁷¹

⁶⁹ Suomen yrittäjät 2018.

⁷⁰ Suomen yrittäjät 2018.

⁷¹ Suomen yrittäjät. 2018.

6 ESIMERKKITAPAUKSIA

6.1 Kysymys keskustelupalstalla

Internetin keskustelupalstalla kysyttiin hieman provosoivasti. ”Työttömällä vaimolla loppuu kohta ansiosidonnainen päiväraha. Olen suunnitellut palkkaavani hänet omaan firmaan töihin minimipalkalla henkilöstövuokrausfirman kautta. Jos palkkaan suoraan, hänet katsotaan yrittäjäksi eikä paluuta työntekijäksi ole ennen kuin firma lopettaa toimintansa. Henkilöstövuokrausfirman kuluineenkin olen laskenut, että homma kannattaa perheellemme taloudellisesti, jos hän on kuukaudenkin ansiosidonnaisella 26 viikon jälkeen. Lisäksi oletan, että hänen työpanos auttaa firmaa. Pieni palkkakaan ei haittaa, koska uusi ansiosidonnainen lasketaan hänen edellisen työsuhteensa korkeampien tulojen perusteella. Tämä siksi, koska työssäoloehdon täyttymisen jälkeen kuuluu alle vuosi uudesta työttömyydestä. Toimiiko tällainen kuvio, itse en keksi, miksei se toimisi? Enkä näe, miksi se olisi lain tahi sääntöjen vastainen.”

Hallituksen esityksessä oli yhtenä perusteluna, että vallalla on virheellinen käsitys siitä, että perheenjäsenellä ei ole työttömyysturvaa ennen kuin koko yritystoiminta lopetetaan. Tämä voi johtaa siihen, että perheenjäseniä ei palkata yritykseen työhön tai että perheenjäsen ei halua työllistyä perheen yrityksessä.⁷² Työvoima henkilöstövuokrauksen kautta on yleensä kalliimpaa kuin palkata suoraan. Silti keskustelupalstalla asiaa miettinyt yrittäjä toteaa, että palkkaaminen tätä kautta olisi edullisempaa. On järkevämpää, että perheenjäsenen voi palkata osa-aikaiseksi, koska työn riittävyys voi olla epävarmaa. Eikä ole välttämättä varmaa, onko hän soveltuva työhön ja onnistuuko yhteistyö uudessa tilanteessa työnantaja – työntekijä suhteessa.

6.2 Yrittäjän kokemus puolison työttömyydestä

Olipa kerran yrittäjä- blogissa⁷³ on kertomus ”Yrittäjän käteen jää lusikka”. Siinä yrittäjä kertoo omakohtaisen tarinansa, miten heidän perheelleen kävi, kun puoliso jäi työttö-

⁷² HE 236/2018, 8

⁷³ Vuodatus.net 2017.

mäksi. Puoliso oli ollut työttömyyskassan jäsenenä koko pitkän työuransa, mutta ansiosidonnaista työttömyyskorvausta hänelle ei myönnetty, koska ”*Joka paikasta sanottiin, että vaimon yritystoiminta pitää tutkia ennen kuin ansiosidonnaispäätöstä voidaan tehdä, että oletusarvioisesti perheen yritystoiminnassa pitää työllistyä piittaamatta siitä, että mies ei ole koulutukseltaan eikä lahjakkuuksiltaan sinnepäinkään*”. Vaimon yrityksen työssä piti olla absoluuttisen tarkka värisilmä ja mies oli värisokea, eikä hänellä ollut minkäänlaista ammattitaitoa alalle. He olivat selvittäneet työvoimaviranomaisille, että mies voisi korkeintaan tehdä jotain avustavia töitä, kuten postipakettien lähettämistä, mutta kunnollista palkkaa ei pystytäkään maksamaan. Hän olisi pystynyt työllistämään miehensä ainoastaan sovitellun ansiosidonnaisen avulla.

Lopulta päätös tuli, että ansiosidonnainen päiväraha maksetaan. He ilmoittivat tämän jälkeen tehneensä työsopimuksen, että mies tekee vaimonsa yrityksessä muutaman tunnin töitä viikossa. TE-toimisto lähetti heille lausunnon, jossa he katsoivat, että hakija työllistyy perheen yritystoiminnassa päätoimisena yrittäjänä. Mainintana oli vielä, että TE-toimiston lausuntoon ei saa hakea muutosta. He eivät tienneet, että se ei tarkoita sitä, etteikö päätökseen saisi hakea muutosta. Yrittäjän mukaan heille jäljelle jääneet vaihtoehdot olivat joko irtisanoa mies, hakea yritys konkurssiin, irtisanoa osaava työntekijä, avioero tai odottaa epätodennäköistä uutta työtä. Kaikki vaihtoehdot olivat huonoja ja ne olisivat aiheuttaneet heille ja vaimon yritystoiminnalle vaikeuksia.

Tämä tapaus sai julkisuutta. Sitä tuotiin esille esimerkkinä, että lakia pitää muuttaa. Ei voida olettaa, että työtön perheenjäsen työllistyy perheen omistamassa yrityksessä, jos hänellä ei ole siihen koulutusta tai vaadittavaa osaamista. Yrityksen kilpailukyky ja tulos vaarantuu, jos se joutuu työllistämään ammattitaidottomia ja alalle soveltumattomia perheenjäseniään. Tämän esimerkin perhe joutui taloudelliseen ahdinkoon ja he joutuivat myymään kotinsa. Heille kävi näin, koska he eivät tunteneet lainsäädäntöä. He ajattelivat, että on parempi tehdä edes jotain hyödyllistä työtä ja helpottaa hieman vaimon työtaakkaa kuin olla hyödyttömänä kotona. Taloudellisesti olisi ollut heille paljon kannattavampaa, jos ei olisi yrittänyt työllistää perheenjäsentä. Lakimuutos tuo tähän asiaan korjauksen.

6.3 Työttömyyskassan kassanhoitajan kertomus

Suomen Yrittäjien Työttömyyskassan (SYT) kassanjohtaja Merja Jokinen kertoo⁷⁴ esimerkin, minkälainen yrittäjän perheenjäsenten tilanne on ollut. Jokisen mukaan yrittäjän perheenjäsenen tulisi kiinnittää huomiota, mihin kassaan hän kuuluu. Jos esimerkiksi puoliso omistaa vähintään puolet yrityksestä, kaikki samassa taloudessa asuvat perheenjäsenet eli myös avopuolisot ja lapset lasketaan työttömyysturvassa yrittäjiksi, jos he työskentelevät perheyriyksessä.

Hän kertoo, että moni perheyriyksessä normaalia kuukausipalkkaa saava yrittäjän perheenjäsen maksaa jäsenmaksuja palkansaajakassaan, mutta se ei ole tuonut heille turvaa työttömyyden varalta. Puolison yrityksessä työskentelevä perheenjäsen on työttömyysturvassa myös yrittäjä, eivätkä palkansaajien työttömyyskassat maksa ansiosidonnaista työttömyysturvaa yrittäjälle muuta kuin poikkeustapauksissa. Väärään kassaan kuuluminen tulee yleensä ilmi vasta, kun henkilö on jäänyt työttömäksi. Hän hakee palkansaajakassasta päivärahaa ja saa sieltä kielteisen päätöksen. *”Moni osaomistaja ei ole tajunnut vaihtaa kassaa, kun status on muuttunut, koska eläkejärjestelmässä heitä pidetään normaaleina palkansaajina eli TyEL-vakuutettuina. Moni mieltää siirtyvänsä yrittäjäksi vasta, kun alkaa maksamaan yrittäjien YEL-eläkevakuutusta. Tämä kannattaa huomioida myös yrityksen omistajanvaihdostilanteissa ja Startup-maailmassa”*, Jokinen kertoo.

Kun laki muuttuu 1.7.2019 on tärkeää tavoittaa oikea kohderyhmä ja tiedottaa, että työttömyyskassaa pitää mahdollisesti vaihtaa. Niiden ei omistavien, jotka kuuluvat yrittäjäkassaan, pitää vaihtaa palkansaajakassaan. Nykylain mukaan virheellisesti palkansaajakassassa olevat, ovat valmiiksi lakimuutoksen voimaantulon jälkeen oikeassa kassassa.

⁷⁴ Surakka 2018.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Yrittäjäksi ryhtyminen on aina iso päätös ja riski perheen toimeentulolle. Tulot eivät aina ole vakaat ja muutos markkinatilanteessa tai muissa olosuhteissa voi vaarantaa nopeastikin yrityksen kannattavuuden. Jonain vuonna saavutetaan hyvä taloudellinen tulos, seuraavana se voi olla paljon huonompi jopa miinuksella. Kysyntä markkinoilla ohjaa toimintaa. Yrittäjäriskin ei pidä ulottua yrityksessä työskentelevään perheenjäseneseen, jos hänellä ei ole omistusosuutta yrityksestä. Viime kädessä päätösvalta yrityksessä on aina yrittäjällä, perheenjäsen ei välttämättä pysty vaikuttamaan tehtäviin päätöksiin. Perheenjäsenen ei silloin pitäisi kantaa yrittäjäriskiä.

Hallituksen esityksessä oli esimerkkinä, miten elämäntilanteet saattavat perheissä muuttua. Jos muuttaa yrittäjän kanssa samaan talouteen, ennen palkansaajana työskennelleestä henkilöstä voi tulla yrittäjä. Toisaalta yrityksessä työskennellyt yrittäjän ei omistava perheenjäsen muuttuu palkansaajaksi, kun samassa taloudessa asuminen päättyy. Myös muutokset omistusosuuksissa vaikuttavat siihen, tuleeko yrityksessä työskentelevästä henkilöstä yrittäjä. Puolison tulot eivät vaikuta palkansaajankaan ansiopäivärahaan.

Monessa perheyrityksessä on saatettu pitää perheenjäsentä osa-aikaisena kiireapulaisena. Perheenjäsen on ollut muualla töissä, mutta auttanut perheen yrittäjää aina tarpeen niin vaatiessa. Siitä ei aina välttämättä makseta palkkaa, autetaan vaan tilapäisesti. Jos yrittäjän perheenjäsen joutuu työttömäksi päätyöstään, hän ei ehkä saa työttömyyskorvausta, koska on ollut auttamassa perheenjäsenen yrityksessä. TE-toimisto olettaa, että perheyri-tyt työllistää työttömäksi jääneen. Ei voida velvoittaa, että samassa taloudessa asuva yrittäjä palkkaa perheenjäsenensä, jos hänellä ei ole siihen tarvetta. Perheen talous on jo muutenkin vaakalaudalla työttömyyden kohdatessa. Pitääkö toimiva yritysikin vaarantaa sen takia, että perheenjäsen pitää ottaa töihin ylimääräisenä rasittamaan yrityksen kannattavuutta? Yleensä perheenjäsenellä ei ole edes vaadittavaa ammattitaitoa. Esimerkiksi putkimies ei ilman koulutusta pysty tekemään parturi-kampaajan töitä. Kansanedustaja Olavi Ala-Nissilä huudahti ironisesti eduskunnan täysistunnossa että, ”avioero auttaa”, kun kansanedustaja Kaj Turunen piti tämän lakialoitteen esittelypuheenvuoroa ⁷⁵. Kannanotolla oli todellisuus pohjaa, koska Suomen Yrittäjien työmarkkina-asioiden päällikön

⁷⁵ PTK 31/2018, 3

Harri Hellsténin mukaan nykyinen lainsäädäntö on johtanut välillä äärimmäisiin ratkaisuihin, kuten avioeron suunnitteluun tai yrityksen lopettamiseen, kun yrittäjä ei ole voinut elättää itseään ja ilman työttömyysturvaa jäänyttä puolisoaan⁷⁶.

Tuleva lakimuutos yrittäjän perheenjäsenen työttömyysturvaan koskee yrittäjän perheenjäsentä, joka ei omista yritystä eikä hänellä ole äänimäärää eikä määräysvaltaa yrityksessä. Hän työskentelee perheyrityksessä ja on TyEL vakuutettu. Häntä pidetään tällä hetkellä työttömyysturvalaissa yrittäjänä, mutta hän on jatkossa palkansaaja, kun häneen sovelletaan työttömyysturvalakia. Yrittäjämääritelmän muutos on hyvä asia. Yrittäjäksi katsotaan jatkossa vain sellainen, jolla on henkilökohtaista omistusosuutta tai määräysvaltaa yrityksessä.

Lakimuutoksen tavoitteena on parantaa yrittäjän ei omistavan perheenjäsenen oikeutta peruspäivärahaan ja ansiopäivärahaan. Tavoitteena on myös vähentää tilanteita, joissa perheenjäsen olisi virheellisesti vakuutettu palkansaajakassassa. Palkansaajan työvoimapolitiittiset edellytykset ovat lievemmat kuin yrittäjällä. Lakimuutos ei koske yrittäjiä tai perheenjäseniä, jotka omistavat yritystä. Muutos mahdollistaa yrittäjän ei omistavan perheenjäsenen työsuhteen päättymisen määräaikaisuuden, irtisanomisen tai purkamisen vuoksi. Oikeus työttömyyspäivärahaan on samanlainen kuin muillakin palkansaajilla.

Lakimuutoksen jälkeen yrittäjän perheenjäsenen työssäoloaika on 12 kuukautta. Se on puolet pidempi aika verrattuna palkansaajan työssäoloaikaan, joka on 6 kuukautta. Saattaa olla, että tämä jarruttaa työttömyyskassaan liittymistä ja silloin ansiosidonnaista päivärahaa ei saa, jos työttömäksi joutuu. Lisäksi eri pituiset työssäoloehdot tekevät muutenkin vaikeaselkoisesta järjestelmästä epä johdonmukaisen ja sekavan. Hallituksen esityksestä ei täysin käynyt ilmi, miksi työssäoloehtojen pitää olla eripituiset. Erikoista on myös se, että valiokuntien asiantuntijalausunnoissa Kela, Suomen ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry eli TYJ sekä Suomen Yrittäjät olivat kaikki samaa mieltä, että eripituiset työssäoloehdot tekevät laista sekavan⁷⁷. Yksinkertaisempi ratkaisukin olisi ollut mahdollinen. Yhdenvertaisuus ei edelleenkään toteudu tässä asiassa. Väliinputoajiksi saattavat joutua myös he, jotka ovat tällä hetkellä yrittäjäkassan jäseniä. Heidän pitää huomata siirtää jäsenyytensä palkansaajakassaan 1.7.2019

⁷⁶ Tegelberg 2018.

⁷⁷ HE 236/2018 vp StV 29.11.2018

jälkeen. Jos työssäoloehto ei ole vielä täyttynyt yrittäjäkassassa, täytyy vuoden työssö-
oloehto täyttyä kokonaan palkansaajakassassa.

Uudistuksen hyvä puoli on, että yrittäjän ei omistavalla perheenjäsenellä on mahdollisuus
työttömyysturvaan, niin kuin palkansaajalla. Ei omistavaa perheenjäsentä pidetään
muussa sosiaalivakuutus- ja työlainsäädännössä työntekijänä, mutta työttömyysturva-
laissa säännöt ovat olleet erilaiset. Erilaiset säännöt on huomattu vasta, kun työ on loppu-
nut ja silloin se on ollut liian myöhäistä. Muutos selkeyttää, minkä työttömyyskassan jä-
senenä henkilö voi saada ansioperusteisen työttömyyspäivärahan. Se lieventää ehtoja, jol-
loin ei omistavan perheenjäsenen katsotaan olevan työtön. Erittäin merkittävä parannus
on se, että voidaan työskennellä osa-aikaisena ja saada soviteltua päivärahaa. Lisäksi yrit-
täjän ei omistava perheenjäsen voi saada lomautuksen ajalta työttömyyspäivärahaa. Per-
heenjäsenelle voi syntyä myös oikeus työttömyyspäivärahan lisäpäiviin eli eläkeputkeen.

Lakimuutos on ilahduttava edistys, koska vuosien varrella on yrittäjän näkökulmasta kat-
sottuna suhtauduttu nuivasti useimpiin yrittäjyyttä auttaviin lakiehdotuksiin. Useimmiten
ne ovat saaneet ankaraa vastustusta tai peräti lakkoja aikaan. Toivottavasti suhtautuminen
yrittäjyyteen tulee positiivisemmaksi, koska se on ainoa aito tapa luoda työpaikkoja ja
hyvinvointia.

LÄHTEET

Aarnio, M., Häkkinen, O., Jussila, N., Järvinen, P., Maisonlahti, M., Romo, S. & Sollo, A. 2003. Työttömyysturva. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Aholainen, J. Anttila, O. Jääskeläinen, R. Kaskinen, J. Korhonen, T. Murto, J. Peltomäki, T. Saarinen, M Salo, E. Siitonen, S. 2019. Palkkahallinto. Alma Talent. Vaatii kirjautumistunnukset. Tekijät ja Alma Talent Oy. Teosta on päivitetty osittain. 22.2.2019. [https://fokus.almatalent.fi.elib.tamk.fi/teos/EAJBFXC-TEB#kohta:12\(\(20\)Ty\(\(f6\)ntekij\(\(e4\)n\(\(20\)sosiaaliturva\(\(20\)ty\(\(f6\)tt\(\(f6\)myyden\(\(20\)aikana\(\(20\)ja\(\(20\)ty\(\(f6\)nantaj\(\(20\)maksukyvytt\(\(f6\)myystilanteissa](https://fokus.almatalent.fi.elib.tamk.fi/teos/EAJBFXC-TEB#kohta:12((20)Ty((f6)ntekij((e4)n((20)sosiaaliturva((20)ty((f6)tt((f6)myyden((20)aikana((20)ja((20)ty((f6)nantaj((20)maksukyvytt((f6)myystilanteissa)

A-kassa för småföretagare. N.d. Luettu 26.1.2019. <https://www.smakassa.se/ersattning/arbetslos/foretagare/>

Ammatinharjoittajien ja yrittäjien työttömyyskassa. Ohjeet ja julkaisut. Esite 2018. Luettu 11.9.2018. <http://www.ayt.fi/fi/jasenille/ohjeet-ja-julkaisut>

Ammatinharjoittajien ja yrittäjien työttömyyskassa. Usein kysytyjä kysymyksiä. Luettu 10.11.2018. <http://www.ayt.fi/fi/tietoa-kassasta/usein-kysytyja-kysymyksiä-0>

Arbetslöshetskassan Vision. Hur har företaget upphört? Päivitetty 3.7.2018. Luettu 9.2.2019. <https://www.akassanvision.se/Villkor/foretagare/hur-har-foretaget-upphort/>

Arbetslöshetskassa.nu. N.d. Luettu 26.1.2019. <https://arbetsloshetskassa.nu/medlemskap/svensk-handels-och-arbetsgivarnas-sha>

Eduskunta. Lakialoite laiksi työttömyysturvalain 1 luvun 6 §:n muuttamisesta. Luettu 9.2.2019. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Puheenvuoro/Sivut/PUH_31+2018+5+1+1.aspx

Estlander, S. 2018. Yrittäjänaiset ajaa yrittäjän sosiaaliturvan parantamista. Luettu 27.8.2018. <http://www.yrittajanaiset.fi/yrittajanaiset-ajaa-yrittajan-sosiaaliturvan-parantamista/>

Försäkring Direkt. N.d. En inkomstförsäkring med marknadens starkaste skydd för småföretagare! Luettu 9.2.2019. <https://forsakringdirekt.com/smakassa/>

HE 130/2006 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain 2 luvun 5 §:n muuttamisesta.

HE 236/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta yrittäjien ei omistavien perheenjäsenten työttömyysturvan kehittämiseksi.

HE 236/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta yrittäjien ei omistavien perheenjäsenten työttömyysturvan kehittämiseksi. Lain säätäminen. Valiokuntien asiantuntijalausunnot. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_236+2018_asiantuntijalausunnot.aspx

- Hellsten, H. 2018. Lausunto hallituksen esityksestä laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta yrittäjien ei omistavien perheenjäsenien työttömyysturvan kehittämiseksi. Suomen Yrittäjät. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_236+2018_asiantuntijalausunnot.aspx
- Kansaneläkelaitos. Mikä on työssäoloehto? Sivu päivitetty 17.3.2019. Luettu 7.4.2019. <https://www.kela.fi/mika-on-tyossaoloehto>.
- Kansaneläkelaitos. Työmarkkinatuki. Viimeksi muokattu 16.2.2018. Luettu 7.4.2019. <https://www.kela.fi/tyomarkkinatuki>
- Keskinäinen Työeläkevakuutusyhtiö Elo. YEL-vakuutus yrittäjän opas 2018. Luettu 4.9.2018. www.elo.fi
- Koskinen, S.2004. Toimeentuloturva. Edilex. Edita Publishing Oy.
- Koskinen, S. Mikkola, H. & Purola, A. 1997. Työntekijä vai yrittäjä työoikeudessa, vero-oikeudessa ja toimeentuloturvassa. Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja n:o 55. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- KV 51/2018 vp . Vastaus kirjalliseen kysymykseen yrittäjiltä ja heidän puolisoiltaan vaadittavista edellytyksistä sosiaaliturvaetuuksiin Eduskunnan puhemiehelle. Helsingissä 12.3.2018. Työministeri Jari Lindström.
- Köngäs, T. 2018. Yrittäjän sosiaaliturvan täydentäminen. Liiketalouden koulutusohjelma. Lapin ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Latvala, M. 2008. Puolison armoilla. Työttömyysturvan tarveharkinta. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Lehtonen, N. 2015. Luovilla aloilla työskentelevien asema työttömyysturvassa. Turun yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Lexware-Redaktion.28.6.2017. Wenn Familienmitglieder im Betrieb mitarbeiten. Luettu 8.12.2018. <https://www.lexware.de/artikel/wenn-familienmitglieder-im-betrieb-mitarbeiten/>
- Lämsä, T. 2018. Maatalousyrittäjän sosiaaliturva. Lapin yliopisto. Oikeustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Nylund, A. 2018. Kevytyrittäjien työeläkevakuuttaminen nyt ja tulevaisuudessa - YEL-järjestelmän soveltuvuus ja kehittäminen. Tampereen yliopisto. Kauppatieteiden tutkinto-ohjelma. Pro gradu -tutkielma.
- Mattila, P. kolumni Sosiaali- ja terveysministeriö 16.11.2018. Varmempaa työttömyysturvaa yrittäjän perheenjäsenille. Luettu 20.11.2018. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/varmempaa-tyottomyysturvaa-yrittajan-perheenjasenille
- Mikkonen, N. 2016. Yrittäjän puolisosikin voi olla yrittäjä tietämättään – ansiosidonnaista ei tipu. Luettu 27.8.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-8611382>

Rissanen, M. 2018. Itsenäisen työnsuorittajan oikeudellinen asema – tutkimus työsuhteen ja toimeksiantosuhteen rajapinnasta. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Sicking, M. 2018. Sozialversicherung: Sonderfall mitarbeitende Familienangehörige. Heise online. Luettu 4.12.2018. <https://www.heise.de/resale/artikel/Sozialversicherung-Sonderfall-mitarbeitende-Familienangehoerige-1146951.html>

Sipilä, J. pääministeri. 2015. Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Edita Prima.

Sipilä, J. pääministeri. 2018. Lappeenrannan yrittäjien keskustelutilaisuus. Lappeenranta.

Sipilä, J. pääministeri. 2014. Yrittäjän perheenjäsenen työttömyysturvaa parannettava. Blogikirjoitus. Juha Sipilän kotisivut. Laitetaan Suomi yhdessä kuntoon. Luettu 6.1.2019. <https://www.juhasi.fi/blogi/2014/09/05/144>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2018. Yrittäjän perheenjäsenen työttömyysturva muuttuu. Tiedote 222/2018. Päivitetty 28.12.2018. Luettu 9.2.2019. https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/yrittajan-perheenjasenen-tyottomyysturva-muuttuu

Suomen Yrittäjien Työttömyyskassa. 2018. Työttömyysturvaa yrittäjille, kevyt yrittäjille, osakkaille ja yrittäjän perheenjäsenille. SYT-esite. Luettu 11.9.2018. www.syt.fi.

Suomen Yrittäjät. Yrittäjän ABC. Luettu 28.5.2018. <https://www.yrittajat.fi/yrittajan-abc/yrittajan-sosiaaliturva/yrittajan-toimeentuloturva/tyottomyys/yrittajan-puolison-ja>

Suomen Yrittäjät. Yrittäjän perheenjäsenen ongelma työttömyysturvassa säilyy. Blogikirjoitus. Luettu 19.11.2018. <https://www.yrittajat.fi/blogit/yrittajan-perheenjasenen-ongelma-tyottomyysturvassa-sailyy>

Suomen Yrittäjät. Yrittäjyys Suomessa. Päivitetty 28.1.2019. Luettu 13.3.2019. <https://www.yrittajat.fi/suomen-yrittajat/yrittajyys-suomessa-316363>

Superg. 2018. Keskustelut. Kauppalehti 11.10.2018. Luettu 18.11.2018. <https://keskustelu.kauppalehti.fi/5/i/keskustelu/thread.jspa?messageID=7723777&tstart=0.%2011.10.2018>

Surakka, J. 2018. Väärin vakuuttaminen yleinen ongelma – useat yrittäjät väärin työttömyyskassan jäseniä. Luettu 23.9.2018. Edilex. Lähteet: Suomen Yrittäjien Työttömyyskassa 16.3.2018. [https://www.edilex.fi.elib.tamk.fi/uutiset/55487?all-words=yritt%C3%A4j%C3%A4n+perheen%C3%A4sen&offset=1&perpage=20&sort=relevance&typeIds\[\]=127%3Afi&searchSrc=1&advancedSearch-Key=684108](https://www.edilex.fi.elib.tamk.fi/uutiset/55487?all-words=yritt%C3%A4j%C3%A4n+perheen%C3%A4sen&offset=1&perpage=20&sort=relevance&typeIds[]=127%3Afi&searchSrc=1&advancedSearch-Key=684108)

Suomen yrittäjien työttömyyskassa. 2018. Huolestuttava ilmiö – yhä useammalla yrittäjällä työtulo ei oikeuta työttömyysturvaan. Luettu 28.5.2018. <https://syt.fi/huolestuttava-ilmio-yha-useammalla-yrittajalla-tyotulo-ei-oikeuta-tyottomyysturvaan/>

Suomen yrittäjien työttömyyskassa. N.d. Työssäoloehdon kertyminen ja voimassaolo. Luettu 20.1.2019. <https://syt.fi/yrittajan-tyottomyysturva/kuka-on-oikeutettu-tyottomyysuuteen/tyossaoloehdon-kertyminen-ja-voimassaolo/>

Tegelberg, V. 2018. Yrittäjien perheenjäsenet alkavat saada aiempaa helpommin työttömyysturvaa. Aamulehti 2.9.2018. <https://www.aamulehti.fi/uutiset/yrittajien-perheenjasenet-alkavat-saada-aiempaa-helpommin-tyottomyysturvaa-201176393>

Tegelberg, V. 2018. Avioero tai lappu luukulle? Yrittäjän perheenjäsenen työttömyysturvaan saadaan nyt muutos. Kauppalehti 2.9.2018. Luettu 12.11.2018. https://www.kauppalehti.fi/uutiset/avioero-tai-lappu-luukulle-yrittajan-perheenjasenen-tyottomyysturvaan-saadaan-nyt-muutos/d2688802-a89c-32a7-9054-902fe88d4d95?utm_source=iltalehti.fi&utm_medium=almainternal&utm_campaign=suosittelu_kontekstuaalinen&utm_content=aiheesta-muulla&_ga=2.74372946.1930898509.1542037002-319045578.1417959534

TE- palvelut. Yrittäjä ja työttömyysturva. Päivitetty 8.8.2018. Luettu 24.9.2018. http://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/jos_jaat_tyottomaksi/tyottomyysturva/yrittaja_tyottomyysturva/index.html

TE-palvelut. Työttömyysturva. Luettu 11.3.2019. https://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/jos_jaat_tyottomaksi/tyottomyysturva/index.html

Toimihenkilöliitto ERTO. N.d. Palvelut ja edut. Työttömyysturva yrittäjille. Luettu 20.1.2019. <https://www.erto.fi/palvelut/tyottomyysturva/yrittajille/340-jaelkisuoja>

Työttömyyskassojen yhteisjärjestö. 2019. Yrittäjän ansiopäiväraha. Päivitetty 5.4.2019. Luettu 7.4.2019. http://www.tyj.fi/fin/ansiopaivaraha/yrittajan_ansiopaivaraha/

Työttömyyskassojen yhteisjärjestö. 2019. Yrittäjän päivärahan suuruus. Päivitetty 7.1.2019 Luettu 7.4.2019. http://www.tyj.fi/fin/ansiopaivaraha/yrittajan_ansiopaivaraha/yrittajan_paivarahan_suuruus/

UKKO.fi. Kevytyrittäjän sosiaaliturva. Päivitetty versio 10.1.2018. Luettu 24.9.2018. <https://www.ukko.fi/kevytyrittajan-sosiaaliturva/>

Uusi Suomi. 2018. Voiko yrittäjän puoliso olla työtön? Juha Sipilä vaatii uudistusta – esitti samaa jo 2014. Luettu 19.11.2018. <https://www.uusisuomi.fi/kotimaa/256159-voiko-yrittajan-puoliso-olla-tyoton-juha-sipila-vaatii-uudistusta-esitti-samaa-jo>

Unionens arbetslöshetskassa. Företagares rätt till a-kassa. Päivitetty 16.12.2018. Luettu 10.2.2019. <https://www.unionensakassa.se/regler-och-villkor/aktiebolag-enskild-firma-eller-familjeforetag/?epieditmode=true>

VakO 21.9.2006/699:2005. Vakuutusoikeus antopäivä 21.9.2006

Vuodatus.net. 2017. Olipa kerran yrittäjä. Luettu 30.1.2019. <https://olipakerranyrittaja.vuodatus.net/lue/2015/10/yrittajan-puolisolle-jaa-kateen-lusikka>